

інфа

K

Штотыднёвая рэгіянальная газета

№29

Пятніца

2 ліпеня

2004 года

Кур'ер

Кошт свабодны

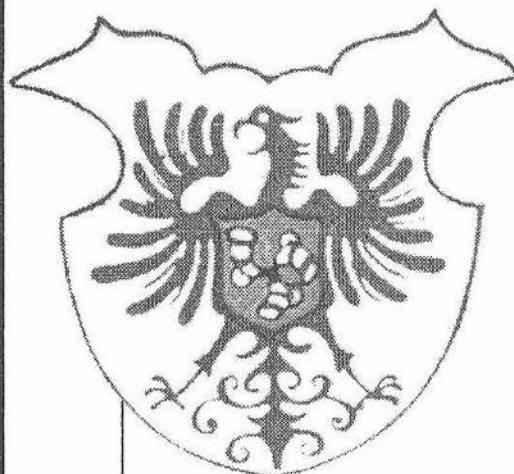

Заснавана ў сакавіку 2001 года <http://infokurjer.promedia.by>

Слуцк-Салігорск-Старая Дарогі-Копыль

Случчына

Уладары краю. X-XIX стагоддзі

I.А.Ціткоўскі. Случчына. Уладары краю. X-XIX стагоддзі.

У жыцці любога грамадства вялікая роля належыць таму, хто яго ўзначальвае. Імёнамі выдатных людзей, у ліку якіх найчасцей сустракаем дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў, часам называюцца цэлья эпохі. Мы паспрабуем засяродзіць увагу на тых асабах, ад каго ў значайнай меры на працыгу некалькіх стагоддзяў залежыла жыццё Случчыны.

Слуцкае княства з'явілася ў XII ст. і існавала да канца XVIII ст. Вылучылася яно як удзел Тураўскага княства. У першы перыяд існавання мела шчыльныя контакты з іншымі ўдзельнымі княствамі Тураўчыны. У XIV-XVI стст. знаходзілася ў складзе Вялікага княства Літоўскага, у XVII-XVIII стст. - у складзе Рэчы Паспалітай. Напрыканцы XVIII ст., у выніку другога падзелу Рэчы Паспалітай, Случчына ўвайшла ў склад Расійскай імперыі.

На працыгу амаль шасці стагоддзяў улада ў Слуцкім княстве перадавалася ў спадчыну. Гаспадарамі краю спачатку былі князі Ізяславічы, якія вялі свой радавод ад кіеўскіх Рурыкавічаў. Напрыканцы XIV ст. на змену ім прыйшла дынастыя Алелькавічаў, вытокі радаводу якіх ідуць ад вялікага князя Літоўскага Альгерда. На пачатку XVII ст. Случчына становіцца ўладаннем Радзівілаў - спачатку прадстаўнікоў біржанска-галінскага роду, потым нясвіжскіх. Спадчынныя права дазвалялі на кароткі час становіцца ўладарамі краю Нойбургам, Вітгенштэйнам і Гогенлоэ, якія фактычна з'яўляліся (кожныя ў свой час) жыхарамі іншай краіны. І хаяці гістарычны лёс Случчыны неад'емны ад гісторыі іншых беларускіх рэгіёнаў, несумненна, што кожная з правячых дынастыі накладвала і свой адбітак на характеристар сацыяльнага і культурнага жыцця краю.

Прапануемы матэрыял разлічаны на тых, хто звяртаецца да вывучэння гісторыі Случчыны - школьнікаў, студэнтаў сярэдніх і вышэйшых навучальных устаноў, а таксама ўсіх, хто цікавіцца мінульым роднага краю.

Слуцкае княства на карце 1687 г.
Гёма дэ Баплана.

Карта з абазначэннем межаў удзелаў Тураўскага княства.

Князь Тур (Х ст.)

На золку айчыннай гісторыі тэрыторыя, якая пазней зایмела назуву "Случчына", знаходзілася ў складзе Тураўскага княства. Утварэнне гэтага княства прыпадае на канец Х ст., а летапіс звязвае падзею з іменем князя Тура (980г.). Аднак цяперашнія

даследчыкі не могуць адказаць адназначна, быў такі князь у сапраўднасці, ці гэта выдуманы гістарычны персанаж. Абсягі Тураўскага княства прыблізна адпавядалі тэрыторыі рассялення славянскага племяннога саюза дрыгавічоў.

Да сярэдзіны Х ст. дрыгавічы былі незалежнымі і мелі сваіх рода-племянных уладароў, адным з якіх і мог быць напаўлегендарны Тур. З 949 г. ужо сустракаем звесткі пра дрыгавічоў як пра данікаў князя кіеўскага. Тураўскае княства рана (у параўнанні з іншымі ўсходнеславянскімі землямі) трапіла пад уплыў Кієва і доўга знаходзілася ў залежнасці ад яго. Звычайна вялікія князі кіеўскія аддавалі Тураў на княжанне сваім старэйшым сынам, якія пазней і самі становіліся вялікімі князямі кіеўскімі.

Святаполк (980-1019)

У 988-1015 гг. у Тураве княжыў сын кіеўскага князя Яраполка Святаполк (у хрышчэнні Пётр). Яго маці - грачанка. Нарадзіўся Святаполк калі бацькі жывым ужо не было - той загінуў у міжусобнай барацьбе. На Кіеўскім троне сядзеў князь Уладзімір Святаславіч (951-1015). Уладзімір усынавіў Святаполка і ў малым узросце паслаў яго ў Тураў сваім намеснікам. Верагодна ў 1005 г., пры Святаполку была заснавана праваслаўная Тураўская епіскапская кафедра.

У 1010 г. жонкай Святаполка стала дачка польскага караля Баліслава Храбрага, разам з якой у Тураў прыбыў і епіскап калабжэгскі Рэйнберт. Адбылося збліжэнне Турава з Польшчай. Прыкладна ў 1012 г. Святаполка з жонкай і епіскапам арыштавалі, паз-

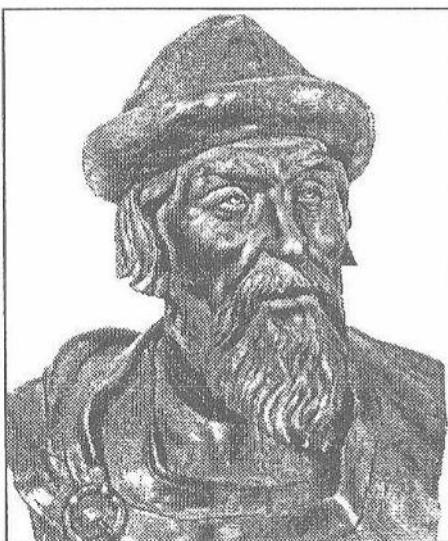
ней князь знаходзіўся зняволеным у Вышгардзе пад Кіевам. Можна думак, што была гэта расплата за спробу Святаполка з дапамогай Польшчы адараўцаў ад Кіева Тураўскае княства.

Пасля смерці Уладзіміра, празванага за ўвядзенне ў 988 г. на Русі хрысціянства "Святым", Святаполк на кароткі час стаў вялікім князем Кіеўскім. Аднак, у распачатай барацьбе за Кіеў паміж сынамі Уладзіміра перамог наўгародскі князь Яраслаў. Разгромлены Святаполк загінуў у выгнанні. У летапісах яго называюць "Акаянным", прыпісваюць забойства братоў Барыса і Глеба. На думку некаторых сучасных даследчыкаў, падобныя абвінавачанні несправядлівыя. Святаполк - першы вядомы з летапісаў уладар нашага краю.

Яраслаў Мудры (974/78-2.2.1054)

Яраслаў Мудры (у хрышчэнні Георгій) - трэці сын вялікага князя Кіеўскага Уладзіміра. Спачатку быў намеснікам бацькі ў Ноўгарадзе Вялікім, а ў 1019 г. стаў вялікім князем Кіеўскім. Паспяхова вёў барацьбу за падпарадкованне сабе ўсіх рускіх земляў. Ваяваў супраць свайго пляменніка полацкага князя Брачыслава Ізяславіча. У 1036 г. канчаткова разбіў печанегаў.

У летапісу прыводзіцца, што яго маці - полацкая княгіня Рагнеда, што ў некаторых цяперашніх даследчыкаў выклікае сумненне. Выказваюцца меркаванні, што гэтым ідэалагічна абгрунтуваліся прэтэнзіі Яраслава і яго нашадкаў на Полацкае княства.

Жонкай Яраслава была Інгігерда (Ірина) дачка шведскага караля Олафа. Мела княжацкую сям'ю сем сыноў і трох дачок, апошнія сталі жонкамі каралей Францыі, Венгрыі, Нарвегіі.

У Кіеве пры Яраславе былі пабудаваны Залатыя вароты, Сафійскі сабор, заснаваны Кіева-Печэрскі манастыр, узніклі першыя на Русі бібліятэкі, створаны звод законаў "Праўда Яраслава". Заснаваны гарады, у тым ліку Юр'еў (цяпер Тарту, Эстонія) і Новы гарадок (цяпер Навагрудак, Беларусь).

На працягу разглядаемага часу Тураўскае княства знаходзілася ў падпарадкованні Яраслава Мудрага.

Ізяслав I Яраславіч (1025-3.10.1078)

Ізяслав (у хрышчэнні Дэмітрый) - старэйшы сын Яраслава Мудрага. Яго ў 1052 г. (магчыма ў 1042) Яраславу Мудры адправіў сваім намеснікам у Тураў. З 1054 г. Ізяслав быў ужо вялікім князем Кіеўскім, але пакінуў за сабою і Тураўскае княства.

Жонкай Ізяслава стала сястра польскага князя Казіміра I Гертруда. У іх нарадзіліся троны і дачка Еўпраксія, якая стала жонкай польскага караля Болеслава II.

Пачатак кіеўскага княжання Ізяслава быў паспяховым. Разам з братамі ён ваяваў супраць полацкага

князя Усяслава Брачыславіча "Чарадзея", якога паланіў і пасадзіў у вязніцу. Пасля паражэння, атрыманага Ізяславам ад полаўцаў, яго выгналі паўстаўшыя кіеўляне, якія сваім князем выбралі вызваленага з вязніцы Усяслава Полацкага.

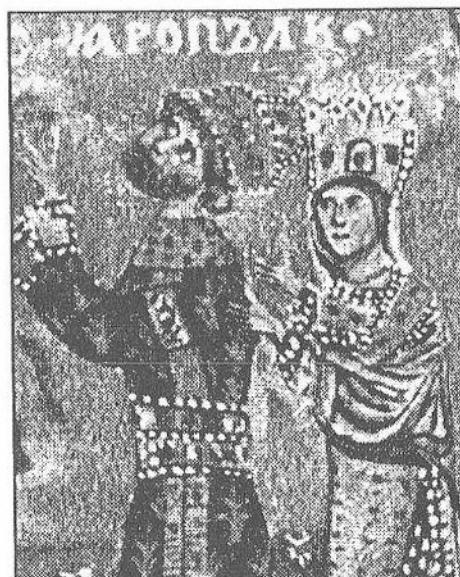
У хуткім часе Ізяслав вярнуўся ў Кіеў, аднак у 1073 г. быў выгнаны братамі - князямі Чарнігаўскім і Пераяслаўскім. Вялікім князем тады стаў Святаслав Чарнігаўскі. Але пасля яго смерці ў Кіеў у 1076 г. з дапамогай польскага караля зноў вярнуўся Ізяслав. Праз два гады ён загінуў у міжусобнай барацьбе.

Яраполк Ізяславіч (1043/50-22.11.1086)

Яраполк Ізяславіч (у праваслаўным хрышчэнні Гаўрыл, у каталіцтве - Пётр) у 1073 г. у выніку міжусобіц разам з бацькам і братам Святаполкам Ізяславічам быў выгнаны з Русі.

Дапамогу выгнанцы шукалі ў Польшчы і Германіі. Яраполк ажаніўся там з дачкой мейсенскага маркграфа Атона Кунігундай (Ірынай). Спадзяючыся на дапамогу (з мэтай атрымаць Кіеў), у 1075 г. ён заключыў дамову з папам Рымскім.

Яраполк кіраваў у Тураве пасля смерці свайго бацькі Ізяслава Яраславіча на працягу 1078-1086 гг. Па-

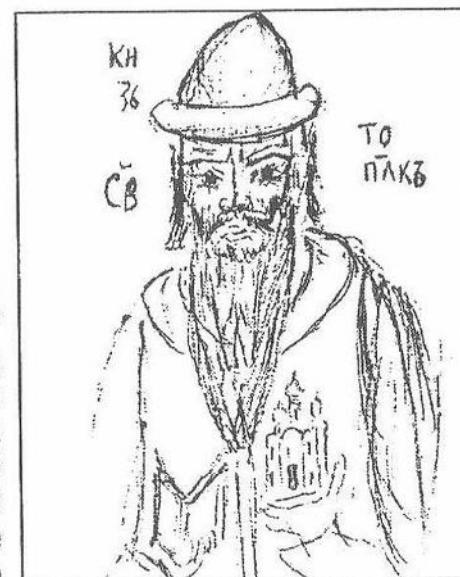
ставіў яго ў Тураў новы кіеўскі князь Усевалад. Апошні надзяліў Яраполка і землямі на Валынь. Але за Валынь распачалася барацьба з ранейшымі яе ўладарамі, пад час якой ад рук падасланных забойцаў Яраполк загінуў.

У Яраполка Ізяславіча і Ірыны былі сыны Вячаслав і Яраслав (князь брэстскі), і дзве дачкі, з якіх Анастасія стала жонкай князя мінскага Глеба.

Праваслаўнай царквой князь Яраполк (Гаўрыл) далучаны да ліку святых. Дзень яго памяці - 22 лістапада (5 снежня н.с.).

Святаполк Ізяславіч (8.11.1050-16.4.1113)

Пасля смерці Яраполка Тураўскім князем стаў яго брат Святаполк Ізяславіч (у хрышчэнні Міхаіл), які перад тым быў князем Наўгародскім. Пасля смерці вялікага князя кіеўскага Усевалада Святаполк Ізяславіч стаў і князем кіеўскім. Разам з сынам Усеваладам чарнігаўскім князем Уладзімірам Манамахам умацоўваў Русь. Яны ініцыявалі Любечскі з'езд князёў 1097 г., дзе вырашаліся праблемы спрэчак паміж князямі за спадчыну, і дзе было вырашана, каб кожны з іх валодаў толькі сваёй бацькаўшчынай, а на чужую не прэтэндаваў. Было дамоўлена, што за Святаполкам і яго сынамі замацоўваўся Тураў і дрыгавіцкія землі з абодвух бакоў Прывіпу.

З апісання вядома, што Святаполк росту быў высокага, меў доўгую бараду, прамыя чорныя валасы. Любіў чытаць, меў добрую памяць. Войны не любіў, але быў срэбралюбівы і скупы. Меў трох дачок і чатырох сыноў. Адзін з іх, Мсціслаў загінуў у барацьбе з валынскімі князямі. Другі, Яраслав - пераможца ятвягай, загінуў у барацьбе з Уладзімірам Манамахам за Кіеў. Іншыя засталіся ўладарамі Тураўскіх земляў.

Жонка Святаполка - грэчаская царэуна Варвара (?-1125). Яна заснавала першы ў Тураве праваслаўны жаночы Варварынскі манастыр, дзе засталася жыць пасля смерці мужа.

Уладзімір Манамах (1053-19.5.1125)

Уладзімір (у хрышчэнні Васіль) - сын вялікага князя кіеўскага Усевалада і візантыйскай царэўны Марыі. Па імені дзеда па маці ён атрымаў прозвішча "Манамах".

З 1113 г. Уладзімір стаў вялікім князем кіеўскім. Неаднаразова і паспяхова хадзіў на полаўцаў, якія ў выніку надоўга пакінулі рускія землі. Спыніў усобіцы, аб'яднаў пад сваёй уладай амаль усе, акрамя Полаччыны, рускія землі. Аднак яго спроба канчаткова замацаваць адзінства ўсходнеславянскіх земляў пад уладай Кіева поспеху не мела. Пасля смерці яго

сына Мсціслава Русь канчаткова распалася на ўдзелы.

Жонкай Уладзіміра была дачка англійскага караля Гіда, мелі яны восьмых сыноў і чатырох дачок.

Ён аўтар "Павучэння Уладзіміра Манамаха", у якім заклікаў князей быць для другіх узорам высокай маралі.

Улада сынай Святаполка - Ізяславічай у Тураўскім княстве ў той час была слабаю. Уладзімір "Манамах урэшце адабраў у іх Тураў і ўсю дрыгавіцкую зямлю, а Ізяславічам пакінуў толькі Уладзімір-Валынскі.

У княжацкіх усобіцах прымалі ўдзел не толькі шматлікія кіеўскія нашчадкі Рурыка. Да іх усіх, а ў асаблівасці да Кіева, недружалюбна ставіліся князі Полацкія, якія паходзілі з роду князя Ізяслава Уладзіміравіча (?-1001) - сына Рагнеды Полацкай і Уладзіміра Святога, а дзедам якога быў князь полацкі Рагвалод. У гэтай барацьбе Полацкі адстаяў незалежнасць ад Кіева. Мяжа паміж уладаннямі полацкімі, паўднёвым фарпостам якіх быў Мінск, і кіеўскімі, а больш правільна - тураўскімі, паўночным фарпостам якіх быў Слуцк, у нашых месцах праходзіла ў раёне цяперашніх Валяр'янаў.

На такім гісторычным фоне ў часы княжацкіх усобіц з'яўляецца на старонках летапісаў першае вядомае на сёння ўпамінанне пра Слуцк. Хаця адзначым, што ёсьць спасылкі на больш раннія даты упамінання горада, але на сёння яны не падцверджаны.

Сын Усяслава Брачыславіча Полацкага князь мінскі Глеб (1060-1119) зрабіў паход на дрыгавіцкія землі, падчас якога спаліў Слуцк. У адместку аб'яднаныя войскі княстваў Пераяслаўскага, Чарнігаўскага, Смаленскага пад кіраўніцтвам вялікага князя кіеўскага Уладзіміра Манамаха абрываюцца на ўладанні Глеба: "В лето 6624 (1116). Приходи Володимер на Глеба: Глеб бо бяше воевал Драговичи и Случеск пожег". Для Глеба барацьба скончылася трагічна - у 1119 г. ён быў паланёны і ў кіеўскай вязніцы памёр.

Пасля смерці Уладзіміра Манамаха ў 1125 г. кіеўскім князем стаў яго сын Мсціслаў Уладзіміравіч, а Тураўскае княства дасталася другому сину - Вячаславу Уладзіміравічу, які пасля смерці Мсціслава ў 1139 г. стаў і князем кіеўскім.

З 1140 г. назіраеца частая змена князёў у Кіеве - нашчадкаў Уладзіміра "Святога", прадстаўнікоў розных адгалінаванняў яго роду - Ольгавічай, Манамахавічай, Ізяславічай. У залежнасці ад вынікаў перамогі мяняліся і ўладальнікі Турава і Слуцка.

У 1142 г. на кіеўскім троне ўжо сядзеў князь Усевалад Ольгавіч чарнігаўскі. Ён аддаў Тураў свайму сыну Святаславу, а Клецк і Слуцк брату Святаславу Ольгавічу. Аднак у хуткім часе Слуцкам ужо валадарыў князь Уладзімір Давыдавіч (на апошняга Святаслаў Ольгавіч скардзіўся - "тримаеш маю вотчыну ... і Случаск і Клечаск"). А калі князем кіеўскім на непрацяглы час становіўся прадстаўнік Ізяславіча тураўскі князь Ізяслаў II, то Случчынай валадарыў яго сын.

У 1149 годзе ў барацьбу за Кіеў уключыўся ўладзімірскі князь Юрый Далгарукі.

Пасля паразы ў 1149 г. пад Пераяслаўцамі вялікага князя кіеўскага Ізяслава II ад аб'яднаных войскаў пад кіраўніцтвам князя Юрыя Далгарукага апошні зноў аддае Слуцк свайму саюзніку чарнігаўскаму князю Святаславу Ольгавічу. З гэтага часу клецкі і слуцкія землі знаходзяцца ва ўладанні чарнігаўскіх князёў.

У Тураве таксама назіраеца хуткая змена князёў: у 1154 г., пасля смерці Ізяслава Мсціславіча, новы кіеўскі ўладар, яго брат Расціслаў Мсціславіч перадаў Тураў Святаславу Усеваладавічу, а ў 1155 г., калі Кіеў захапіў Юрый Далгарукі, Тураў перайшоў да яго сына Барыса.

У 1158 г. памёр Юрый Далгарукі і зноў абвастрылася барацьба за Кіеў. Карыстаючыся адсутнасцю тураўскага князя Барыса Юр'евіча - ён паехаў на пажаванне бацькі, на Кіеўскі трон сеў Ізяслаў Давыдавіч, а Тураў захапіў прадстаўнік дынастыі Ізяславіча князь Юрый Яраславіч. Паход войска кааліцыі рускіх князёў пад зверхнасцю новага кіеўскага князя на Тураў супраць Юрія з мэтай выгнаць апошняга і далучыць Тураў да Кіева вынікаў не даў.

Такім чынам, у 1158 г. у Тураве зноў замацаваліся прадстаўнікі дынастыі Ізяславічаў і, як пакажа час, на гэты раз трывала. Несумненна, захоп гэтых Ізяславічы разглядалі як акт справядлівы, бо Тураўская землі яшчэ Любечскім з'ездам князёў замацоўваліся за іх родам.

Юрый Яраславіч (1112/20?-1168?)

Юрый Яраславіч быў унукам князя Святаполка Ізяславіча. Ён захапіў Тураў пасля смерці Юрый Далгарукага ў 1158 г. Раней Юрый прымаў актыўны ўдзел у княжацкіх усобіцах, быў блізкі да вялікага князя ўладзімірскага Юрый Далгарукага. Зарэкамендаваў сябе як умелы і ўдачлівы ваенначальнік, разумны і вопытны дыпламат.

У жыхароў Турава князь Юрый карыстаўся аўтарытэтам і як прадстаўнік старажытнай туроўскай дынастыі Ізяславічаў, і як таленавіты ўладар і кіраунік, таму тураўцы аказалі князю падтрымку і дапамогу ў барацьбе з вайсковай кааліцыяй, якую прывёў пад сцены іх горада кіеўскі князь. У 1160 г. Юрый Яраславіч паспяхова вытрымаў асаду валынскага князя. Кіеўскі князь Расцілаў у 1162 г. нарэшце прызнаў незалежнасць Туравскага княства і ўсталяваў з ім мір. Гэткім чынам была адноўлена самастойнасць Туравскага княства і ўзноўлена

дынастыя Ізяславічаў, спынілася чахарда часовых валадароў і з'явіўся пастаянны спадчынны князь.

Жонкай Юрый стала дачка гарадзенскага князя Усевалада. У сям'і тураўскіх князёў было пяць сыноў і дзве дачкі. Адна з апошніх дат, калі, у сувязі са шлюбам дачкі, упамінаецца князь Юрый - 1167 г.

Імя князя туроўскага не згадваецца ў летапісах у сувязі з усобіцамі і войнамі. Можна думаць, што яго княжанне прынесла краю мір і спакой.

Сведчаннем умацавання незалежнасці Туравскага княства пры Юрый Яраславіч і яго нащадках стала ўзвядзенне ў 1170-1175 гг. у Тураве мураванай царквы, якая па архітэктуры была блізкай тагачасным кіеўскім і ўладзімірскім храмам. На часы яго княжання прыходзіцца дзеянасць выдатнага дзеяча Кірылы Туравскага. Калі не стала князя Юрый Яраславіч, невядома, магчыма, жывым ён мог быць яшчэ ў 1170-я гг.

Уладзімір Мсціславіч (?-?)

Праз два гады пасля вяртання Туравскага княства да Ізяславічаў, калі Тураў трymаў асаду валынскага князя, у 1160 г. Слуцк захапіў адзін з унукаў Уладзіміра Манамаха князь Уладзімір Мсціславіч. Ён стварыў удзельнае Слуцкае княства. Упершыню

Слуцк стаў сталіцай самастойнай міні-дзяржавы. Аднак моцным тагачаснае Слуцкае княства не было - у 1162 г. кааліцыя Ізяславічаў прагнала слуцкага самазванца - свайго далёкага сваяка - і Случчына зноў была далучана да Туравскага княства.

У хуткім часе пасля смерці Юрый Яраславіч Туравскае княства само пачало дзяліцца на ўдзелы. Принята лічыць, што гэты працэс адбываўся ў 1180-90-я гг. Тым не менш, выказваюцца і меркаванні, што Пінскі і Дубровіцкі ўдзелы з'яўляліся напрацягу 1167-1174 гг., прыкладна тады, або крыху раней - Слуцкае княства. Клецкае княства магчыма вылучылася яшчэ раней, бо пад 1127 г. упамінаецца князь клецкі Вячаслаў Яраславіч (брат Юрый). Пазней іншых з'явілася Сцяпанскае княства. Іх гаспадарамі становіліся сыны князя Юрый Яраславіча (у летапісах упамінаюцца Святаполк Юр'евіч Туравскі (1162, 1190), Глеб Туравскі (1195), Іван Юр'евіч з Турава (1170), Яраслаў (1183) і Яраполк Пінскія, Глеб Юр'евіч Дубровіцкі), а потым іх нашадкі. Адсутнасць на старонках летапісаў звестак пра іх можа служыць сведчаннем, што яны не прымалі ўдзелаў у міжусобных войнах, а жылі ў згодзе між сабою і з суседзямі.

Бурнае, насычанае ўсобіцамі XII ст. канчалася. Якім быў Слуцк тады? Умацаваная земляным валам і драўлянай сцяной частка - дзядзінец - займала тэрыторыю ў сутоку ручая Бычок і ракі Случ. Цяпер на гэтым месцы Дом культуры. Побач, на месцы цяперашніх рэстарана "Вежа", дзіцячага садка і дамоў па вуліцы Піянерскай, ляжаў неўмацаваны пасад. Калі нападалі ворагі, жыхары пасада хаваліся за сценамі дзядзінца, або ў лесе, які падступаў блізка да горада.

Даволі лёгкія пераходы Слуцка ад аднаго князя да другога сведчаць, што ён не быў моцнай крэпасцю. Развіваўся горад перш за ўсё як рамесны цэнтр. Рамеснікі забяспечвалі сваімі вырабамі земляробаў краю, працай сваёй таксама спрыялі ўсталяванню гандлёвых сувязяў з іншымі рэгіёнамі. Транспартнай магістраллю служыла рака Случ. Праз лясы і балоты да іншых гарадоў былі пракладзены дарогі, напрамкі якіх сёння вызначаюцца вуліцамі Капыльскай, Віленскай і імем Максіма Багдановіча.

XIII ст. у параўнанні з папярэднім XII выглядае для нас "глухім", бо летапісы ў той час альбо не вяліся, альбо не захаваліся. Гэта не выпадкова, бо большасць усходнеславянскіх земляў, ды і не толькі яны, ляжалі ў руінах пасля мангола-татарскага нашэсця. Ці штурмавалі азіяцкія заваёунікі Слуцк - дакладна невядома. Магчыма, што лясы і балоты сталі перашкодай для сцепнякоў, і яны прайшлі міма.

Імёны ўладароў Случчыны на працягу гэтай сотні гадоў крыніцы не згадваюць. Вядома, што на пачатку XIII ст. Случчына трапіла ў залежнасць ад Галіцка-Валынскага княства. Барацьба яго гаспадароў з палякамі прыводзіць да вайны. Захаваліся звесткі, што ў 1205 г. ад палякаў пацярпеў Слуцкі Троіцкі манастырь.

XIV ст. таксама з'яўляецца сціплым на звесткі. Верагодней за ёсё, што Слуцкім княствам, як і іншымі ўдзеламі, што некалі ўваходзілі ў склад Тураўскага княства, валодалі нашчадкі тураўскіх Ізяславічаў. Вайсковая моц іх саступала сіле валынскіх і літоўскіх князёў, таму ім, у залежнасці ад палітычнай сітуацыі, прыходзілася падтрымліваць таго ці іншага больш магутнага суседа. Не раз Ізяславічы ўцягваліся ў барацьбу валынскіх і літоўскіх князёў як паміж сабою, так і ў іх войны з Польшчай.

У сярэдзіне 1320-х гг. Случчына ўвайшла ў склад новай вялікай усходнеўрапейскай краіны - Вялікага княства Літоўскага. Пінскае княства перайшло ў валоданне сына вялікага князя Літоўскага Гедыміна Нарымута. Астатнія, у тым ліку і Слуцкае, заставаліся за Ізяславічамі. Верагодна, са Слуцкага княства як асобны ўдзел у нейкі час вылучылася Капыльскае княства.

Юрый Слуцкі(?-?)

У другой палове 1380-х гг. у гістарычнай літаратуре сустракаюцца ўпамінанні пра князя Юрыя Слуцкага. Звестак пра яго жыццё і дзеянні не захавалася. Вядома, што разам з Фёдарам Луцкім, Міхайлам Заслаўскім, Іванам Белзкім, полацкім князем Скіргайлам і іншымі князямі ён быў у свіце вялікага князя Літоўскага Ягайлы пад час выправы ў студзені

1386 г. у Кракаў, дзе павінен быў адбыцца шлюб вялікага князя з каралевай Польскай Ядвігай. Навукоўцы найчасцей трymаюцца меркавання, што быў Юрый Слуцкі з роду тураўскіх Ізяславічаў. Існуе і думка, што мог ім быць ужо прадстаўнік новай дынастыі Пінскіх Нарымутавічаў з роду вялікага князя літоўскага Гедыміна.

Грыцька Канстанцінавіч Слуцкі(?-?)

Несумненна, што імя згаданага князя - паменшае імя Грыгорый. Імя па бацьку можа нам падказаць і імя магчымага папярэдняга ўладара краю - князя Канстанціна, які таксама мог быць і бацькам вышэй згаданага Юрыя Слуцкага. Аднак, з-за таго, што імя па бацьку Юрыя невядома, то яго мы можам прыніць і за сына Грыцькі-Грыгорыя.

Калі ў жніўні 1387 г. вялікі князь Літоўскі Ягайла, незадоўга перад тым стаўшы і каралём Польскім, паслаў Вітаўта адваёвываць у венграў Галіч, то ў дружыне Вітаўта разам з князямі Васілём Пінскім, Сымонам Сцяпанскім, Юрьевем Белзкім і іншымі быў і Грыцька Слуцкі. Падчас супрацьстаяння Ягай-

лы і Вітаўта слуцкі князь, верагодна, падтрымліваў апошняга. Калі кароль Уладзіслаў-Ягайла, далучыўшы да Польшчы Галіцью і Валынь, пачаў там раздаваць польскім магнатам уладанні, што выклікала нязгоду мясцовых феадалаў, у Слуцку адбылося пайстанне супраць Ягайлы. Пайстанне было задушана, а князь Грыцька Канстанцінавіч апынуўся ў няволі.

Імёны апошніх з вядомых нам старожытнарускіх слуцкіх князёў сведчаць, што былі яны праваслаўнымі і паходзілі, верагодней за ёсё, з мясцовай старожытнай дынастыі, што вяла свой радавод ад тураўскіх Ізяславічаў

Больш чым двухсотгадовы перыяд гісторыі Случчыны пад ўладарніцтвам прадстаўнікоў дынастыі, што вяла свой радавод ад легендарнага Рурыка, у канцы XIV ст. скончыўся. Наступала эпоха Вялікага княства Літоўскага.

Уладзімір Альгердавіч (1330-1398)

Князь Уладзімір у 1395 г. стаў уладаром Капыльскага і Слуцкага княстваў. Случчынай яму кампенсавалася княства Кіеўскае, якое Уладзімір Альгердавіч раней атрымаў ад свайго бацькі вялікага князя літоўскага Альгерда, а цяпер адабранае новым вялікім князем Вітаутам. Вітаут не жадаў эканамічнага і палітычнага ўмацавання сапернікаў і магчымых прэтэндэнтаў на вялікакняжацкі трон. "...князю Володимеру Ольгердовичу, тогда бывшу в Киеве, и не всхоте покоры учинити и челом ударити великому князю Витовту. ...Того же лета, на осень князь великий Витовт выведе его ис Киева и даст ему Копыль...", - звяшчаецца ў летапісу. Валоданне Кіевам разглядалася як прыступка да Вільні, таму і барацьба за яго прымала часам драматычны характар. Пасля таго, як Кіеў быў адабраны, Уладзіміру Альгердавічу прыйшлося бегчы ў Вялікае княства Мас-

коўскае і шукаць падтрымкі там. А паставлены ў Кіеў новы князь вельмі хутка памёр, меліся чуткі, што яго атруцілі.

Пра Уладзіміра Альгердавіча вядома нямнога. Гэта быў праваслаўны князь. Яго маці - княгіня Марыя Яраслаўна Віцебская. Бацька Альгерд перад тым, як узяць з ёю шлюб, прыняў праваслаўе. Меў князь Уладзімір сыноў Аляксандра, Івана і Андрэя. Ад старэйшага Аляксандра пайшоў род князёў Слуцкіх.

Новае ўладанне Уладзімір Альгердавіч атрымаў у сталым узросце. Аднак ён прыкладаў намаганні, каб вярнуць сабе страчаны Кіеў. У справе гэтай, верагодна, нечага і дамогся, аднак часу жыццё яму ўжо не адпусціла. Пахаваны князь Уладзімір Альгердавіч у Кіеве, у Кіева-Пячэрскай лаўры, што з'яўляецца сведчаннем аб яго заслугах перад праваслаўнай царквой.

Аляксандр Уладзіміравіч Алелька (1380-1454)

Пасля смерці князя Уладзіміра гаспадаром Случчыны становіцца яго старэйшы сын Аляксандр. Народзіўся Аляксандр Уладзіміравіч у Кіеве, які пасля разгрому літоўскімі войскамі татараў пад Сінімі Водамі (1362) быў далучаны да Вялікага княства Літоўскага, і дзе з тых часоў княжыў яго бацька. Калі Кіеў быў у іх забраны, "на Москву" разам з бацькам адправіўся і княжыч Аляксандр. Там бегляцы знайшлі падтрымку. З Москвой з тых часоў усталёўваюцца трывалыя сувязі. Напрыклад, у 1446-47 гг. ужо князь Аляксандр са сваёю дружынай дапамагаў князю маскоўскаму ў барацьбе з мяцежным Дзмітрыем Шамякам.

Князь Аляксандр быў мужным ваяром і таленавітym ваяводам, неаднаразова ўдзельнічаў у абароне Айчыны і ад татараў, і ад крыжакоў. Сярод магнатаў (асабліва праваслаўнага веравызнання) карыстаўся вялікім аўтарытэтам. Як прадстаўнік вялікакняjsцацкага роду меў герб "Пагоня". На чале слуцкай дружыны ўдзельнічаў у Грунвальдской бітве 1410 г. Вядомы Алелька і як дыпламат. Яго подпіс стаіць пад Мельнскай дамовай паміж Вялікім княствам Літоўскім і Польшчай з Тэўтонскім ордэнам. Менавіта Мельнскі мір 1422 г. завяршыў апошнюю вайну паміж ордэнам і ВКЛ, устанавіў паміж імі

мяжу, якая існавала некалькі стагоддзяў.

Удзельнічаў князь Аляксандр і ў усобіцах. Пры падтрымцы праваслаўных князёў не раз прэтэндаваў на пасаду вялікага князя. Сам у барацьбе за трон у Вільні, што распачалася пасля смерці Вітаута, падтрымліваў спачатку князя Жыгімonta Кейстутавіча, а потым яго саперніка Свідрыгайлу. Перамогу атрымаў першы. Аднак у 1433 г. Слуцк становіцца цэнтрам паўстання супраць вялікага князя Жыгімonta, вынікам чаго стала зняволенне князя Аляксандра. Трымалі яго ў турме ў горадзе Кернаве, а сям'ю - у астрозе мястэчка Уцяны.

Пасля смерці вялікага князя Жыгімonta пад націскам групы феадалаў новы вялікі князь Казімір IV Ягайлавіч вызваліў Алельку і вярнуў яму Слуцкае княства. Каб уладодзіць мяцежнага князя, Казімір у 1443 г. аддаў яму і былу вотчыну бацькі - Кіеўскае княства. Тым не менш, у 1450-я гг. князь Аляксандр зноў ўдзельнічаў у змове супраць вялікага князя літоўскага Казіміра і ў справе гэтай шукаў падтрымкі Масквы.

Жонкай слуцкага князя Аляксандра (Алелькі) ў 1417 г. стала дачка вялікага князя Маскоўскага Васілія I (унучка вялікага князя Літоўскага Вітаута)

княгіні Анастасія (?-1470). Аляксандр і Анастасія мелі двух сыноў - Сімёона і Міхаіла - і трох дачок. З іх малодшая дачка Федка (Фядора) выйшла замуж за князя Сімёона Юр'евіча, сярэдняя Еўдакія стала жонкай малдаўскага гаспадара Стэфана, а старэйшая ўзяла шлюб з князем Пронскім. Месцам пра жывання княжацкай сям'і былі замкі ў Капылі і ў Слуцку. Старэйшы сын Сімёон нейкі час выхоўваўся ў сваёй бабкі ў Москве. Сам князь Аляксандр, які вёў актыўнае палітычнае жыццё, наўрад ці надоўга затрымліваўся дома.

Слуцк за часамі Алелькі быў даволі вялікім горадам. У вялікакняжацкім прывілеі 1444 г. ён прыводзіцца ў ліку галоўных гарадоў Літвы. Пасадская забудова тады мясцілася пераважна ў міжрэччы Бычка і Случы, на ўсход ад дзядзінца. Адметнай з'явай у жыцці Слуцка стала атрыманне ў 1441 г. Магдэбургскага права, якое да таго мелі толькі Вільня, Гродні і Бярэсце. А з тагачасных прыватнаўласніцкіх

гарадоў Слуцк атрымаў такое права першым. Магдэбургскія права дазваляла мяшчанам самім, незалежна ад княжацкай адміністрацыі, ствараць магістрат, рамесныя цехі і купецкія аб'яднанні, вырашаць разнастайныя праблемы мясцовага жыцця.

Развіваўся горад і як духоўны цэнтр акругі. У горадзе дзейнічала замкавая Успенская царква, адна альбо дзве цэрквы на пасадзе, Міхайлаўская царква на прадмесці Востраў і Троіцкі манастыр на прадмесці Трайчаны. У 1419 г. на рыначнай плошчы быў узведзены фарны (парафіяльны) касцёл.

У 1443 г. Аляксандр Уладзіміравіч стаў князем Кіеўскім, аднак, застаўся і гаспадаром Случчыны. Свайм намеснікамі ён пакінуў сыноў: у Слуцку стаў рэйшага Сімёона, у Капылі малодшага Міхаіла.

Памёр князь Аляксандр Уладзіміравіч у Кіеве. Засталася памяць пра яго як пра адважнага ваяра і апекуна праваслаўнай царквы ў ВКЛ. Пахаваны ён у Кіева-Пячэрскай Лаўры.

Сімёон I Аляксандравіч Алелькавіч (1420-1470)

Князь Сімёон пасля таго, як у 1443 г. Аляксандр Уладзіміравіч атрымаў Кіеў і адбыў туды, стаў яго слуцкім намеснікам.

Нарадзіўся князь Сімёон у Слуцку. Хрысціў яго (як засведчана ў летапісу) у замкавай царкве мітрапаліт Фоцій, які быў у той час у нашым краі.

Гэта быў час, калі спрэчкі паміж Літвой і Москвой па пытанню кіравання праваслаўнай царквой стратілі ранейшую вастрыню і мітрапаліт Фоцій, чыя рэзідэнцыя знаходзілася ў Москве, карыстаўся магчымасцю ўладкаваць царкоўныя справы на абшарах былога адзінай Кіеўскай мітраполіі. Ён бесперашкодна ездзіў па гарадах Вялікага княства Літоўскага, сустракаўся з мясцовымі іерархамі. Была ў яго нагода пабываць і ў Слуцку: ад Москоўскага князя Васіля I меў дыпламатычнае даручэнне і вёў пераговоры з яго зяцем князем Аляксандрам.

На маладыя гады Сімёона прыходзіцца актыўны ўдзел яго бацькі ва ўсобіцах, а гэта несла княжацкай сям'і небяспеку. Таму княжыча адправілі ў Москву, дзе яго выхаваннем займалася бабка Сафія Вітаўтавна. Пад Москвой ён нават атрымаў свой ўдзел - сяло Мордыш. На радзіму вярнуўся тады, калі яго бацька з сям'ёй быў вызвалены новым вялікім князем Літоўскім Казімірам з астрога. У 1447 г. Сімёон ужо ў якасці слуцкага намесніка князя Кіеўскага і Слуцкага Аляксандра Алелькі прыбыў у сталіцу Польшчы Кракаў і прымай ўдзел у каранаціі вялікага князя Літоўскага Казіміра IV на трон караля Польскага. Тым не менш, у хуткім часе Сімёон ужо падтрымлівае свайго бацьку ў змове супраць

вялікага князя Літоўскага і караля Польскага Казіміра IV, для чаго накіроўваецца ў Москву па дапамогу.

Жонкай Сімёона Аляксандравіча стала княгіня Марыя (?-1501) - дачка аднаго з магутнейших магнатоў Літвы, тракайскага ваяводы Яна Гаштольда. Сімёон і Марыя мелі дзяцей: сына Васіля (?-1495) і дачок Сафію I (?-1483) і Аляксандру (?-1518). Сафія ў 1470 г. стала жонкай збегшага з Русі цвярскага князя Міхаіла Барысавіча (1453-1505), Аляксандра ў 1498 г. пабралася шлюбам з князем Фёдарам Іванавічам Яраслаўскім (?-1521).

Прыналежнасць да вялікакняжацкага роду, магутнасць сям'і Алелькавічаў, дынастычныя і палітычныя сувязі з Вільніем, Кіевам, Москвою, надавалі Сімёону павагу і аўтарытэт. У краіне ён быў адным з лідэраў магнатоў праваслаўнай арыентацыі. Двойчы паны літоўскі - у 1456 і 1461 гг. - вылучалі Сімёона Аляксандравіча на пасаду вялікага князя Літоўскага. У 1454 г., пасля смерці бацькі, Сімёон стаў князем Кіеўскім.

Князь Сімёон апекаваў праваслаўную царкву. Пры ім у Слуцку быў заснаваны праваслаўны Ільінскі манастыр. У Кіеве з яго дапамогай аднавілі саборную царкву Кіева-Пячэрскага манастыра. Ім разам з братам Міхailам і князем Юрыем Гальшанскім быў падрыхтавана дэкларацыя, у якой вялікі князь Москоўскі прызнаваўся заступнікам праваслаўнай царквы ў Літве.

Памёр князь Сімёон Аляксандравіч у Кіеве, пахавалі яго ў Кіева-Пячэрскай лаўры.

Кіеўскае княства Сімёну было дадзена ў пажыццёвае валоданне. Таму пасля смерці князя яго жонцы княгіні Марыі замест Кіева вялікі князь Літоўскі аддаў Пінск. А ў Кіеў (ліквідаваўшы перад тым Кіеўскае княства і стварыўшы замест яго ваяводства) ваяводам назначыў брата Марыі Марціна Гаштольда.

Незадаволеная Пінскам Марыя падала прашэнне ў вялікакняжацкі суд, спрабуючы вярнуць сабе Слуцкае княства, якое ў той час было ўжо ў валоданні малодшага Алелькавіча Міхаіла. Суд Слуцкае і Капыльскае княсты пакінуў за Міхаілам і яго наш-

чадкамі, а за Марыяй і яе нащадкамі - Пінскае княства.

Гаспадарыла ў Пінску княгіня Марыя да сваёй смерці, спачатку адна, потым разам з сынам Васілем, які памёр заўчасна, не пакінуўшы нащадкаў, потым разам з дачкой Аляксандрай. Пасля смерці Марыі права на Пінск было падцверджана дачцэ княгіні Аляксандры Сімёонаўне і яе мужу князю Фёдару Яраслаўскаму.

Нащадкаў у княгіні Аляксандры, а таксама і ў яе сястры Сафіі не было. Такім чынам старэйшая галіна Кіеўскіх і Пінскіх Алелькавічаў згасла.

Як бачым, у сярэдзіне XV ст. Слуцк меў трывальная дынастычныя, палітычныя, культурныя і царкоўныя сувязі з Вільніем, Москвой, Кіевам, Пінскам, быў адным з актыўных палітычных цэнтраў краіны.

Гарадская тэрыторыя расла, пасадская забудова паволі пачала перамяшчацца на правы бераг Бычка, з'яўляліся пасяленні і на левым беразе Случы - Зарэччы.

У адпаведнасці з Магдэбургскім правам, у горадзе дзейнічаў магістрат.

Міхаіл Аляксандравіч Алелькавіч (1425/30 - 1481)

Пэўную самастойнасць князь Міхаіл атрымаў у 1443 г., калі яго бацька стаў князем Кіеўскім, а малодшага сына Міхаіла пакінуў сваім намеснікам у Капылі. Пасля смерці бацькі, у 1454 г., калі старэйшы брат Сімёон, атрымаўшы пасаду князя Кіеўскага, адбыў туды, уладаннем Міхаіла становіца аб'яднанае Капыльска-Слуцкае княства.

Лёс малодшага Алелькавіча ад пачатку складваўся не так шчасліва, як старэйшага. Нарадзіўся Міхаіл, верагодна, у Слуцку. У той час, калі Сімёон знаходзіўся ў Москве, яму прыйшлося разам з маці пазнаць жыццё ў вязніцы - як расплату за бацьковы ўздэлы ва ўсобіцах. Такім чынам, ужо змалку княжыч Міхаіл быў уцягнуты ў палітычныя інтрыгі і пазнаў іх жорсткую цану.

Жонкай князя Міхаіла стала княгіня Ганна (?-1495) - дачка Мсціслаўскага князя Юрія Лунгвенавіча. У 1460 г. у іх нарадзіўся сын, якому далі імя Сімёон. Карысталася княжацкай сям'яй замкамі ў Капылі і ў Слуцку, аднак капыльскаму замку аддавалася перавага.

З часоў Ягайлы ў магнацкім асяроддзі Вялікага княства Літоўскага паволі нарастала напружанасць паміж прыхільнікамі праваслаўя і каталіцызму (апошнія атрымлівалі больш прывілей).

У той час адзін з вектараў знешнепалітычных інтарэсаў Літвы вызначаўся Ноўгарадскім напрамкам. У адпаведнасці са сваімі палітычнымі сімпатыямі, кіраўніцтва Ноўгарадскай рэспублікі да сябе на княжанне запрашала князёў то з Літвы, то з іншых

рускіх земляў. Па запрашэнні наўгародцаў вялікі князь Літоўскі ў 1470 г. паслаў туды сваім намеснікам князя слуцкага Міхаіла. Гэта была магчымасць умацаваць пазіцыі Літвы ў Ноўгарадзе з дапамогай аўтарытэтнага праваслаўнага князя і падтрымаць там пралітоўскую баярскую групіроўку. Смерть кіеўскага князя Сімёона ўнесла карэктывы. У 1471 г. князь Міхаіл пакінуў Ноўгарад і вярнуўся ў Літву з намерам атрымаць Кіеў. Але гэта яму не ўдалося.

Тым часам Літва страціла шанс шчыльней ўмацаваць адносіны з Ноўгарадам, для якога такія падзеі сталі лёсавызначальными. Пакінуўшы пасаду ноўгарадскага князя - кіраўніка ўзброенымі сіламі, Міхаіл "падмачыў" аўтарытэт пралітоўской групіроўкі на чале з пасадніцай Марфай Барэцкай і дазволіў умацавацца іх апанентам, што кіраваліся на Москву. Князь маскоўскі Іван III, які, дарэчы, прыходзіўся дваюрадным братам Міхаілу і Сімёону Алелькавічам, не ўпусціў шанец - у тым жа 1471 г. ён разбіў ноўгарадскае войска на рацэ Шалоні, прымусіў Ноўгарад адмовіцца ад саюза з Літвою і прызнаць сваё главенства. Пад час новага паходу ў 1478 г. Іван III супраціву з боку ноўгарадцаў ужо не сустрэў. Самастойнасць гэтай краіны была ліквідавана, мноства ноўгарадцаў былі пакараны смерцю, іншыя выселены, а тэрыторыя далучана да Маскоўскай дзяржавы.

Міхаіл Алелькавіч свае прэтэнзіі на Кіеў, дзе князімі былі яго дзед, бацька і старэйшы брат, лічыў законнымі. Пасля смерці брата менавіта ён узна-

чаліу праваслаўную магнацкую апазіцыю ў краіне. Цераз дзесяць гадоў, калі ўзамен Гаштольда ў Кіеў ваяводам быў паставлены Хадкевіч, ілюзіі наконт Кіева ў Міхаіла не засталося. Гэта падштурхнула да больш рашчых дзеянняў. Слуцк у чарговы раз стаў цэнтрам антыўрадавай змовы. Акрамя Алелькавіча, змоўшчыкамі кіравалі князі Іван Гальшанскі і Фёдар Бельскі. Як выказваюцца цяперашнія даследчыкі, мэтаю ставіўся дзяржаўны пераварот з забойствам вялікага князя і атрыманнем вялікакняжацкага паса-

да Міхаілам Алелькавічам. Другі варыянт, калі мяцеж не ўдасца, прадугледжваў уладанні ўдзельнікаў змовы аддаць пад пратэктарат Масквы. З дапамогай здрадніка, імя якога дагэтуль невядома (хаць меркаванні, хто ім быў, ёсць), змову раскрылі. Фёдар Бельскі паспейшыў уцячы ў Москву. А Міхаіл Алелькавіч і Іван Гальшанскі былі схоплены і праз год следства ў 1481 г. асуджаны да пакарання смерцю. Пакаранне адбылося ў Вільні ў прысутнасці членаў вялікакняжацкай Рады

Сімяон II Міхайлавіч Алелькавіч (1460-1505)

Хаць князь Міхаіл Алелькавіч быў аб'яўлены дзяржаўным злачынцам і пакараны, Случчына засталася за Алелькавічамі. Дастанася яна ў спадчыну сыну Міхаіла князю Сімяону.

Да першай паловы 1490-х гг. Сімяон Міхайлавіч кіраваў гаспадарствам разам са сваёй маці, княгіні Ганнай. Яго жонкай на пачатку 1490-х гг. стала княгіня Анастасія, дачка апошняга мсціслаўскага князя Івана Юр'евіча. У 1492 г. у княжацкай сям'і нарадзіўся сын Юрый, пазней дачка Аляксандра. Жылі Алелькавічы ў Капылі, потым перабраліся ў Слуцк.

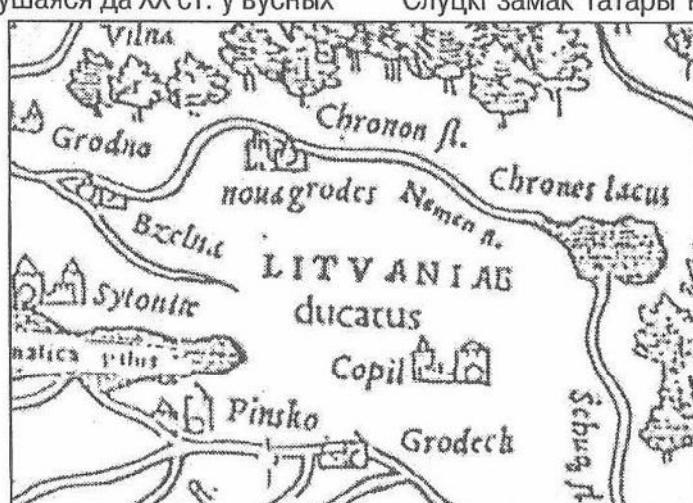
Па старадаўнія традыцыі князі Слуцкія карысталіся аўтарытэтам у асяроддзі праваслаўных магнатуў краіны. Не раз імі выказваліся меркаванні аб магчымасці кандыдатуры Сімяона на вялікакняжацкую пасаду. Аднак, пасля трагічных падзеяў 1481 г. прэтэнзіі саміх Алелькавічаў на трон у Вільні скончыліся. Для іх стала відавочным, што Слуцк не часовае месца прыпынку, а канчатковае. Алелькавічы скіравалі энергію на ўладкаванне сваёй вотчыны. Перш за ўсё ўдасканальваліся замковыя пабудовы, паліпшаліся яго абарончыя ўмацаванні. Будаўніцтва ў Слуцку разгарнулася вялікае, сведчаннем чаму можа служыць захаваўшаяся да XX ст. у вусных народных паданнях легендарнае імя галоўнага замкавага будаўніка Мураша. Архітэктура слуцкага дзядзінца павінна была годна прадстаўляць рэзідэнцыю знакамітага роду, у якім злучыліся галіны вялікакняжацкіх радоў Альгердавічаў і Рурыкавічаў.

Разам з іншымі паўднёвымі беларускімі землямі, Случчына на пачатку XVI ст. падверглася нападам

крымскіх татарап. Першы з іх адбыўся восенню 1502 г., двойчы - у 1503, потым у 1505, 1506, 1508, апошні ў 1521 г. З'яўляліся татары звычайна нечакана, таму падрыхтавацца загаддзя магчымасці не было. "Князь Сімяон Міхайлавіч у той час быў у Слуцку і не ведаў нічога, толькі глянуў з града на места за ракой Случ з царквой святога Юр'я, і ўбачыў татар, скачучых на конях, і мужчын, і жанчын хапаючых і забіваючых" - так апісваюцца падзеі восені 1503 г. у "Хроніцы Быхаўца". У 1503, 1505, 1521 гг. татары з вялікім палонам і здабычай вярталіся ў Крым. Аднак у 1502, 1503, 1506 і 1508 гг. поспеху захопнікі не мелі. У 1502 г. Сімяон Слуцкі разам з ваяводам Янам Бучацкім, якога прыслаў на дапамогу кароль і вялікі князь Аляксандар, паспелі дагнаць крымчакоў на рацэ Ужы каля Бабруйска. Вораг быў разбиты, а палон вызвалены. У 1503 г. князь Сімяон трymаў абарону ад татарап у замку і не змог перашкодзіць ім вярнуцца з дабычай. Але ў той жа год, пад час другога нападу, аб'яднаныя войскі Сімяона Слуцкага, Альбрэхта Гаштольда, Юрія Неміровіча і Станіслава Кішкі перахапілі татарапу за Прыпяццю. Крымчакам была нанесена параза, а палон і дабыча адбіты.

Слуцкі замак татары не захапілі, аднак пасадская забудова і прадмесці падвяргаліся спусташэнню. У сувязі з ваенай небяспекай і разбурэннямі па волі князя Сімяона было ліквідавана Магдэбургскае права. Замест яго мяшчанам былі дадзены некаторыя іншыя прывілеі.

У 1505 г. князя Сімяона не стала. Як мяркуюць, ён памёр ад занесенай татарамі эпідэміі. Аднак, не выключаецца і магчымасць атруты.

Случчына на карце 1550г. С.Мюнстэра

Анастасія Іванаўна Мсціслаўская-Алелькавіч (1473-1524)

Княгіня Анастасія нарадзілася ў Мсціслаўлі, цяпер гэта горад у Магілёўскай вобласці. Паходзіла з роду праваслаўных князёў Мсціслаўскіх, які вёў свой пачатак, як і Алелькавічы, ад вялікага князя Літоўскага Альгерда. Калі б не бурныя падзеі, што мелі месца пад час яе княжання ў Слуцку, і ў якіх па волі лёсу ёй прыйшлося прыняць удзел, хутчэй за ёсё, яна так і засталася б у цяні гісторыі, як і многія іншыя яе сучасніцы.

Пасля зайдзенай смерці мужа Сімёона Міхайлавіча Слуцкага на плечы Анастасіі леглі і сямейныя справы, і кіраванне краем, і вайсковыя клопаты.

Працягваліся напады на край крымскіх татар. У 1505 г. адбылася самая цяжкая і працяглая аблога слуцкага замка, калі да горада падступілі з дваццацітысячным войскам татарскія царэвічы Біці-Гірэй і Бурнаш. Замак не быў узяты. Але Случчына падверглася спусташэнню. У наступным годзе аб'яднае літоўскае войска ўшчэнт разбіла крымчакоў пад Клецкам, іх рэшткі слуцкая дружына дабівала пад Копылем і Петрыкавічамі. Няўдачай для татараў скончыўся і напад 1508 г. З гэтых часоў за княгінію Анастасіяй і замацавалася слава адважнай ваяўніцы.

Сцены слуцкага замка бачылі не толькі татараў. У 1508 г. да іх двойчы са сваім войскам падступаў адважны воін і таленавіты ваявода князь Міхаіл Глінскі. Ён прымаў актыўны ўдзел у разгроме крымчакоў. Аднак, не атрымаўшы ад вялікага князя літоўскага належнай пашаны, рашыў падняць мяцеж. На вукоўцы выказваюць меркаванне, што ён хацеў адправаць частку зямель ад Вялікага княства Літоўскага, і там, карыстаючыся падтрымкай Масквы, стаць уладаром. Але, магчыма, мяцежныя землі прости хацеў далучыць да Вялікага княства Масквойскага. Глінскому былі вядомы ранейшыя апазіцыйныя настроі Алелькавічай да Вільні, таму разлічваў у сваёй спрабе на падтрымку Слуцка. Ён хацеў аб'яднаць сваё войска са слуцкім, таму звярнуўся да княгіні Анастасіі з прапановай шлюбу. Атрымаўшы адмову, падступіў да горада з войскам і хацеў справу завяршыць сілай. І ў першы, і ў другі раз слуцкі замак выстаяў. А Міхаіл Глінскі са сваім войскам і ўсім сваім родам адышоў у Вялікае княства Масквойскага.

Разбураны чужынцамі і абраставаны край трэба было аднаўляць. Па загаду княгіні Слуцкай у горадзе разгарнуліся вялікія будаўнічыя работы. На

тэрыторыю замка прывозілі зямлю, падвышалі як абарончыя валы, так і ўсю астатную тэрыторыю дзядзінца. Рамантаваліся сцены і вежы, якія выцярпелі шматлікія асады. Замест старой была ўзвядзена новая замковая Успенская царква.

Змянілася планіроўка горада. На новае месца - на заход ад дзядзінца, за Бычок, перанеслі гандлёвую плошчу. А большую частку тэрыторыі старога торга занялі пад яшчэ адзін замак. "...І зараз княгіня град каля града залажыла, і нізіна раўнаваты ся і падвышаты ся пачала", - запісана ў Слуцкім летапісе. Стары замак (дзядзінец), які з тога часу атрымаў яшчэ адну назуву "Капец") сталі называць Верхнім (Горнім), а новы - Ніжнім (Дольным) замкам.

У Троцкім манастыры замест старой драўлянай царквы, якая пацярпела пад час нападаў, княгіня ў 1505 г. заклала новую мураваную. Храм узводзіўся ў гонар ласкі божай, як удзячнасць Богу за выратаванне краю ад татараў і ў памяць аб загінуўшых слуцкіх воінах, сярод якіх быў і князь Сімёон Міхайлавіч.

Не стала княгіні ў 1524 г. Незадоўга да смерці яе дачка Аляксандра стала жонкай князя Канстанціна Астрожскага - выдатнага палкаводца, найвышэйшага гетмана ВКЛ, пераможцы Масквойскага войска ў 1514 г. пад Оршай. Сын Юрый Сімёонавіч у гэты час ужо быў самастойным кірауніком краю.

Памяць пра князёў Сімёона і Анастасію на Случчыне жыла доўга. У народзе іх нават пачыталі як небесных апекуноў краю, хаты афіцыйна царквой яны не былі кананізаваны. Захаваліся звесткі, што да пачатку XX ст. у мураванай царкве Троцкага манастыра віселі зробленыя ў іканапіснай манеры амаль у поўны рост іх партрэтныя выявы.

Не забывалі пра княгіню Анастасію і на радзіме. На сцяне адной з цэрквай Мсціслаўскага Тупічэўскага манастыра (на жаль, яна была разбурана пад час Вялікай Айчыннай вайны) мелася жывапісная выява княгіні.

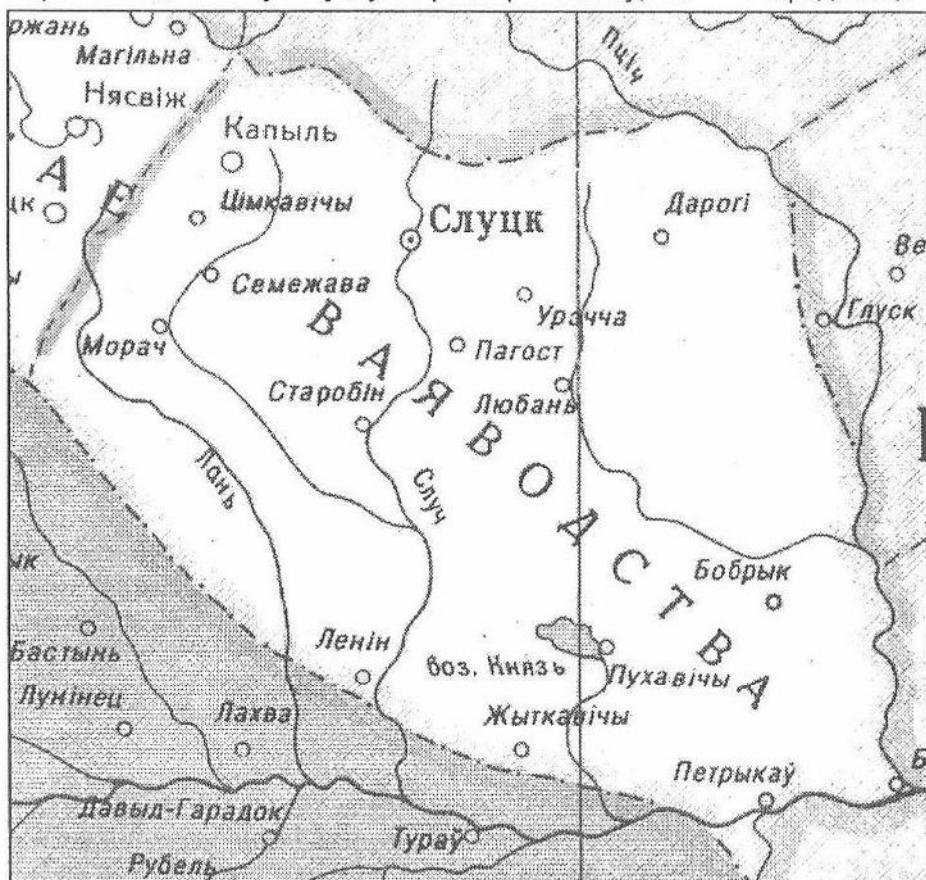
Тым не менш, звесткі пра княгіню Анастасію Слуцкую да нашага часу захаваліся вельмі сціплыя. Некалькі радкоў, прысвячаных Анастасіі, мы можам знайсці ў паэме гісторыка і паэта XVI ст. Мацея Стрыйкоўскага, дзе апісваецца абарона нашых земляў ад крымчакоў: "Княгіня Слуцкая сваіх баяр разаслала пераняць палахлівых татар, многа іх пад Копылем было пабіта..."

Юрый I Сім'яновіч Алелькавіч (1492-1542)

Княжычу Юрыю лёсам было наканавана змалку станавіцца і воінам, і ваяводам. Упершыню ворагаў пад сценамі Слуцка будучы князь слуцкі ўбачыў ва ўзросце дзесяці гадоў. А неўзабаве, калі не стала бацькі, прыйшлося па-сапраўднаму адчуць і асабістую адказнасць за край. З пятнаццаці гадоў ён актыўна ўдзельнічаў у абароне горада ад татараў і войскаў Глінскага. У 1511 г. разам з іншымі князямі і панамі літоўскімі прымаў удзел у разгроме чарговага татарскага нападу. У верасні 1514 г. на чале слуцкай дружыны ўдзельнічаў у бітве літоўскага войска з маскоўскім пад Оршай. Зімою 1537 г. ўдзельнічаў у вялікай выправе аб'яднанага Літоўскага войска супраць татараў, падчас якой апошнія былі разбіты непадалёку ад Кіева.

Трэба адзначыць, што паўнапрайным уладаром краю Юрый Сім'яновіч стаў з 1524 г., а да гэтага дзяліў уладу са саёй маці княгініяй Анастасіяй, якая была яго дарадцай, аплотам і несумненным аўтарытэтам у справах і абароне, і кіравання гаспадаркай.

Як воін князь Сім'яон працягваў славу традыцыі сваіх адважных продкаў. У краіне з прыватных магнацкіх дружын войска Слуцкага княства было адным з самых вялікіх па колькасці і добра ўзброеным. Сцены і вежы слуцкага замка ўжо з XV ст. аснашчаліся гарматамі. А ў XVI ст., і, хутчэй за ўсё, з часоў Юрыя Сім'яновіча, вытворчасць агнястрэльнай зброі наладзілася ў Слуцку. У рэестры попісу, за-

цверджаным на Віленскім сойме 1528 г., дзе гаворыцца, колькі хто з паноў і шляхты ў Вялікім княстве Літоўскім для службы вайсковай павінен ставіць коней, імя князя Юрыя Слуцкага займае трэцяе месца. Ён мог пад час небяспекі выставіць 433 узброеных конных воінў і саступаў толькі віленскому ваяводу Гаштольду (466 коней) і жамойцкаму старасту пану Станіславу (617 коней). Разам з іншымі вышэйшымі асобамі краіны ён, як і яго продкі, уваходзіць у склад Рады Вялікага княства Літоўскага - дзяржаўнага заканадаўчага органа пры вялікім князі.

Князь Юрый, як і яго продкі, быў праваслаўным. Верагодна, напрыканцы 1520-х гг. ён узяў шлюб з дачкой віленскага ваяводы, а потым канцлера ВКЛ католіка Мікалая II Радзівіла княгініяй Аленай (?-1546). У князёў слуцкіх былі дзеяці - сыны Юрый II (1530-1578) і Сім'яон III (?-1560) і дачка Сафія II (?-1571). У першага з іх, князя Юрыя II Юр'евіча, жонкай стане дачка кракаўскага ваяводы Кацярына Тэнчынская. Князь Сім'яон III Юр'евіч стане вядомым сваёй авантурнай жаніцьбай з нешчаслівой княгініяй Хальшкай Астрожскай ("Чорнай княгініяй"). А цераз княгінію Сафію II Юр'еўну род Алелькавічаў парадніўся з родам Хадкевічаў.

За часамі князя Юрыя Сім'яновіча канчаткова паўстаюць з руінаў і аднаўляюцца гарадскія пасады і прадмесці. Павялічваецца тэрыторыя Слуцкага княства - як за кошт шлюбных укладанняў, так і за кошт набыцця іншым чынам. Пры ім, напрыклад, была долучана Грэская воласць. Само Слуцкае княства, якое раней уваходзіла ў склад Віленскага ваяводства, з 1507 года ўвайшло як асобная спадчынная адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка ў склад новастворанага Навагрудскага ваяводства.

Сярод праваслаўных магнатаў Вялікага княства Літоўскага князь Слуцкі і яго сваяк князь Астрожскі былі самымі магутнымі апекунамі праваслаўнай царквы. Па прыкладу продкаў князь Юрый шмат даламагаў слуцкім Троіцкаму і Ільінскаму, Грозаўскаму Мікалаеўскаму манастырам, значныя сродкі ахвяраваў Кіеўскаму Пячэрскаму манастыру. Пры ім у Слуцку з'яўляюцца першыя пратэстанты - лютэране.

Слуцкае княства ў межах Навагрудскага ваяводства

Юрый II Юр'евіч Алелькавіч (1530-1578)

Князем Слуцкім Юрый Юр'евіч стаў ва ўзросце 12 гадоў. А з 1560 г., калі, не пакінуўшы па сабе нашчадкаў, памёр яго малодшы брат Сімяон, меў тытул князя Слуцкага і Капыльскага. Быў князь Юрый адным з багацейшых магнатаў краіны. Акрамя Слуцкага княства, яму належалі шэраг маёнткаў у іншых частках Літвы і на тэрыторыі Кароны Польскай.

Разам з братам Сімяонам князь Юрый удзельнічаў у Інфляндской (Лівонской) вайне. У 1556 г. Алелькавічы ўласным коштам узбройлі на вайну 4 тысячи рыцараў. У 1564 г. Юрый Юр'евіч сам камандаваў вялікім войскам: у Лівонскі паход ён выставіў 1200 гусараў і казакоў, 900 драбаў і 100 стральцоў. У попісу войска Вялікага княства Літоўскага 1567 г., у раздзеле, дзе прыводзіцца звесткі пра буйных феадалаў, князь Юрый Слуцкі займае другое месца. Са сваіх маёнткаў ён ставіў у лік войска Літоўскага 478 коней (конных вершнікаў) і 300 драбаў (салдатай-пехацінцаў). Пераўзыходзіў яго толькі князь Нясвіжскі пан Мікалай Крыштоф Радзівіл, які ставіў 559 коней і 386 драбаў.

Слуцк пры Юрый II пачынае пераўтварацца ў горад-крэпасць. Акрамя Верхнягі і Ніжнягі замкаў, што ляжалі ў цэнтры Старога Слуцка, на ўсходній ускрайніне Зарэчча з'явіўся Новы замак (цытадэль). Узводзілі цытадэль у адпаведнасці з навейшымі абарончымі прынцыпамі. Была яна прамавугольнай у плане, абнесена земляным валам з бастыёнамі, дзе размяшчалася агнястрэльная зброя. Земляным валам з бастыёнамі была абнесена па вонкаму перыметру і тэрыторыя Старога Слуцка.

Як і продкі, быў князь Слуцкі членам Рады (Сейма) ВКЛ. Аднак, пасля Люблінскай уніі 1569 г., калі Вялікае княства Літоўскае і Каралеўства Польскае аб'ядналіся ў адзіную Рэч Паспалітую і стварылі агульны Сейм, ён у лік сенатараў навастворанага Сейма не трапіў. Адной з прычын была прыналежнасць да праваслаўнага веравызнання. Юрый Юр'евіч неаднойчы ставіў пытанне аднаўлення членства ў Сенате. Гэта пытанне становілася прычынай бурных спрэчак на сеймах, асабліва ў часы бескаралея (1572, 1573, 1576). Ад караля Стэфана Баторыя князь Юрый нарэштце дамогся месца ў Сенате, аднак адбылося тое ўжо незадоўга да смерці.

Жонкаю Юрый II у 1558 г. стала дачка Krakauskага ваяводы Станіслава Тэнчынскага Кацярыны. У іх нарадзіліся дзеци - сыны Юрый III, Ян-Сімяон і Аляксандр. Княгіня Слуцкая была каталічкай. Княжычы

выходзіваліся ў праваслаўі.

У часы Юрый II у Слуцку павялічваецца колькасць пратэстантаў. Акрамя лютэранаў, з'явілася суполка кальвіністаў. Большасць пратэстантаў былі, верагодна, выхадцамі з Германіі, пра што сведчыць назва плошчы, вакол якой сяліліся лютэране - Саксонская.

Да яго часоў адносяцца і першыя звесткі аб з'яўленні ў Слуцку яўрэяў. Для размяшчэння іх ашчыны быў вылучаны пляц паміж вуліцай Капыльскай і ручаем Бычок.

Княгіня Кацярына і яе акружэнне, якія прыбылі з польскай сталіцы, спрыялі ўзмацненню ў шляхецкім асяроддзі Слуцка заходнегерманскага культурнага ўплыву.

Пры Юрый II Слуцк становіцца адным з буйнейшых культурных і мастацкіх цэнтраў краіны.

Неабходнасць забяспечыць храмы горада і края мастацкімі творамі спрыяла развіццю іканапісу, разъбе па дрэве, апрацоўцы металу, ткацтву і залаташвейству. Пачынаюць праяўляцца рысы мясцовай архітэктурнай школы. Па замове князёў пісаліся партрэты, з часам Слуцк стаў значным цэнтрам партрэтнага мастацтва. Працавалі перапісчыкі кніг, мастацкае аздабленне якіх рабілі мастакі і ювеліры. У Троіцкім манастыры і пры княжацкім двары меліся вялікія кнігазборы. Вёўся летапіс. Кнігамі і дакументамі, што заходзіваліся ў Слуцку, карыстаўся гісторык і паэт Мацей Стрыйкоўскі, калі пісаў "Хроніку польскую, літоўскую, жамойцкую і ўсіе Русі". Ён жа прысвяціў слуцкаму князю і сваю хроніку "Пра пачатак, паходжанне, мужнасць, рыцарскія і грамадзянскія справы славнага народа літоўскага, жамойцкага і рускага". Слуцк даў прытулак збегшаму з Маскоўскай Русі царкоўнаму дзеячу, прыхільніку несцяжацельства Арцемію, які тут вёў пісьмовую палеміку з ідэолагамі каталіцызму і пратэстантызму. Князь Юрый разам з Канстанцінам Астрожскім заснавалі пры слуцкім княжацкім двары школу.

Памёр Юрый Юр'евіч 9 лістапада 1578 г. у Слуцку. Перад тым, 15 каstryчніка, ён у сваім маёнтку Новы Двор зрабіў завяшчанне. У адпаведнасці з завяшчаннем горад і княства дзяліліся на тры часткі, і кожная частка аддавалася аднаму з сынам. На іх агульным утрыманні заставаўся Троіцкі манастыр. Паколькі сыны былі яшчэ малалетнімі, то да іх паўналецця кіраваць краем заставалася княгіня Кацярына. Пахаваць сябе князь завяшчаў у Кіева-Пячэрскім манастыры, дзе пакоўся і прах яго продкаў.

Кацярына Тэнчынская-Алелькавіч (1544-1592)

Княгіню Кацярыну ў сваім завяшчанні Юрый II назваў добрай жонкай. За ёю слуцкі князь пакінушаў некалькі маёнткаў і пэўную суму грошай. Яна ж да паўналецця дзяцей павінна была кіраваць краем.

Жонкай князя Слуцкага Кацярына, дачка кракаўскага ваяводы Станіслава Тэнчынскага, стала ва ўзросце 14 гадоў. Як і бацька, спавядала каталіцызм, маці ж яе паходзіла з праваслаўнага беларускага роду.

У Слуцку Кацярына прыбыла з тагачаснай польскай сталіцы Кракава, што несумненна паспрыяла арыентацыі слуцкага княжацкага двара на польскую і заходнегаўропейскую культуру.

Пасля смерці Юрый II самастойна гаспадарыла Кацярына крыху больш трох гадоў, пад час якіх істотных зменаў у жыцці краю не адбывалася. Вядома, што ў 1580 г. княгіня Слуцкая выстаўляла ў выправу на Вялікія Лукі ад сваіх уладанняў 800

коннікаў, у выправе на Пскоў у наступным годзе прымалі ўдзел 400.

У адпаведнасці з завяшчаннем Юрый II і са згоды маці 6 ліпеня 1582 г. адбыўся падзел горада і княства. З гэтага часу гаспадарамі краю (кожны ў сваім ўдзеле) сталі сыны Юрый II.

Сама Кацярына ў хуткім часе выйшла замуж за князя Крыштофа Мікалая Радзівіла (1547-1603). Князь гэты ў нашай гісторыі вядомы з мянушкай "Пярун", дадзенай за яго вайсковыя здольнасці. Для апошняга гэта таксама ўжо быў не першы, а трэці шлюб. Яго сын ад другога шлюбу Януш праз пэўны час стане ўладаром Случчыны.

У Кацярыны і Крыштофа яшчэ нарадзіліся дзеци: сын Крыштоф (1585-1640), які, як і бацька, пазней стане вялікім гетманам ВКЛ, і дачка Ізабэла (1583-1611), у будучым жонка выдатнага палітычнага і дзяржаўнага дзеяча ВКЛ Льва Сапегі.

Юрый III Юр'евіч Алелькавіч (17.08.1559-6.05.1586)

Князь Юрый III Юр'евіч быў старэйшим з братоў Алелькавічаў. Па завяшчанні ён атрымаў Стары Слуцак з Верхнім і Ніжнім замкамі, шэраг населеных месцаў, у тым ліку Івань, Пагост, Вына (пазней называлася Вызна), Заўшыцы, Белічы. У межах яго ўдзелу былі Морацкі Успенскі і Слуцкі Ільінскі манастыры.

Князь Юрый II хацеў, каб сыны атрымалі адукцыю ў еўрапейскіх універсітэтах. Юрый III, аднак, за мяжой не быў, яму прыйшлося ўдзельнічаць у Лівонскай вайне.

Жонкай князя Юрый ў 1584 г. стала дачка падляшскага ваяводы Кішкі княгіня Барбара (некаторыя аўтары называюць яе Кацярынай, верагодна, блытаючы з імем маці Юрый). У траўні 1585 г. у Алелькавічах нарадзілася дачка Сафія. Лёс княжацкай сям'і не склаўся шчасліва. Не паспела іх шлюбу споўніцца і году, як памерлі спачатку княгіня Барбара Кішчанка-Алелькавіч (?-1585), а потым і сам князь Юрый.

Для праваслаўнай царквы ў Вялікім княстве

Літоўскім канец XVI ст. быў крызісным. Саюз з Польшчай спрыяў каталіцызму. Хрысціянства заходняга абраду прынималі многія літоўскія магнаты. Юрый III Юр'евіч Алелькавіч застаўся праваслаўным. Як пісаў духоўнік князя настаяцель слуцкай Варварынскай царквы Малахвей, хвароба і неспакой у Рэчы Паспалітай скараціла жыццё князя. Пахавалі яго ў Слуцку, у Замковым Успенскім саборы, каля правага кліраса.

З тых далёкіх часоў у Слуцкім Троцкім манастыры да 20-х гадоў XX ст. як каштоўныя рэліквіі захоўваліся падоранныя князем Юрьевем "...для вечное памети и бого-молля благочестия светого..." срэбранны з гравировкой і чаканкай пацір і срэбранны літы настаяцельскі посах, а таксама ўласнаручна перапісаное ім і прыгожа аздоблене Чацвераевангелле.

Спадчынніцай яго ўдзелу засталася малалетняя дачка Сафія Юр'еўна.

Ян-Сім'яон Юр'евіч Алелькавіч (1560?-9.03.1592)

Ян-Сім'яон Алелькавіч быў князем Слуцкім і Капыльскім. У адпаведнасці з бацькавым завяшчаннем атрымаў Новы Слуцак (Новае Месца або Зарэчча) з Новым замкам, маёнтак пры горадзе Новы Двор, замак і месца Капыль з воласцю, Амговічы, Цімкавічы, Савічы і іншыя маёнткі.

У 1586 г. жонкай Яна-Сімёона стала Сафія - дачка кароннага гетмана і ваяводы Падольскіх земляў Мікалая Мялецкага. Аднак, шчасця ў гэтай сям'і не было. У 1590 г. у іх нарадзілася дачка, якая пражыла ўсяго калі году. Сам Ян-Сім'яон памёр у натупным

1592 г. Княгіня Сафія Мялецкая-Алелькавіч (1567-1619) у другім шлюбе стала жонкай літоўскага падчашага Яна Карала Хадкевіча.

Як і жадаў бацька, дзеля адукацыі Ян-Сім'яон і яго брат Аляксандр выязджалі за мяжу, вучыліся ў Рыме, дзе Ян-Сім'яон перайшоў у каталіцтва.

Памёр князь у Любліне, там жа і пахаваны ў касцёле іезуітаў. Ён быў апошнім прадстаўніком роду Алелькавічаў па мужчынскай лініі. Пасля яго смерці ўсе троі слуцкія ўдзелы адышлі да яго пляменніцы, дачкі старэйшага брата Юрыя, княжны Сафіі Юр'евны Алелькавіч.

Аляксандр II Юр'евіч Алелькавіч (1563- 26.06.1591)

Малодшы з сыноў Юрыя II князь Аляксандр па завяшчанню атрымаў вялікае прадмесце Вострай, шэраг маёнткаў, двароў, вёсак, у ліку якіх Глуск, Любань, Шостакі (з XVII ст. называюцца Сярагі), Бранавічы, Баславічы, Грозава і іншыя.

Малодшыя браты Алелькавічы дзеля адукацыі выязджалі ў Рым. Разам з суправаджаючай яго світай адтуль князь Аляксандр да 1580 г. перабраўся ў Баварыю, і атрымліваў адукацыю ва ўніверсітэце горада Інгельштата.

У цяперашній літаратуры прыводзіцца, што Аляксандр Юр'евіч,

як і брат Ян-Сім'яон, прыняў католіцтва. Дарэвалюцыйнымі аўтарамі, аднак, прыводзяцца па гэтаму пытанню звесткі супярэчлівые. Цікавіўся ён падчас вучобы ў Германіі і пратэстантызмам.

Памёр князь у Кракаве, не пакінуўшы нашчадкаў. Яго ўдзел адышоў брату Яну-Сімёону, а пазней, пасля смерці брата, - да пляменніцы Сафіі Юр'евны. Пахавалі Аляксандра Юр'евіча Алелькавіча ў Слуцку ў Троіцкім манастыры, што можа быць сведчаннем, што, хутчэй за ўсё, па веравызнанню Аляксандр застаўся праваслаўным.

Эканамічнае і культурнае жыццё горада і краю ў часы апошніх Алелькавічаў развівалася па інерцыі, зададзенай у часы Юрыя II. Слуцк і Случчына заставаліся адным з багацейшых рэгіёнаў краіны. Духоўным цэнтрам краю быў Троіцкі манастыр. Там жа захоўваліся прадметы, звязаныя з памяццю князёў Слуцкіх - ахвяраваныя імі абразы, царкоўны посуд і адзенне, жывапісныя партрэты.

Калі гаворка зайшла пра Троіцкі манастыр, то ёсьць неабходнасць звярнуць увагу і на тагачаснага яго настаяцеля архімандрыта Міхаіла Рагозу. Назначаны ён быў са згоды Юрыя II у 1571 г. па ініцыятыве Кацярыны Тэнчынскай. У 1582 г. назначэнне гэта падцвердзілі князі Юрый, Ян-Сім'яон і Аляксандр (пасля падзелу княства манастыр заставаўся на іх агульным утрыманні). У 1596 г. Міхайл Рагоза стаў праваслаўным Кіеўскім мітрапалітам. Ён быў адным з ініцыятараў увядзення ў 1596 г. Уніі з Рымам, за што ў манастырскім троіцкім сінодыку насупраць імя былога архімандрыта з'явілася прыпіска са словам "адступнік".

Сафія III Юр'еўна Алелькавіч-Радзівіл (1.05.1585-19.03.1612)

Пасля смерці бацькоў, а праз не-калькі гадоў і двух родных дзядзькаў, калі тро слуцкія ўдзелы зноў былі аб'яднаны ў адзінае Слуцкае княства, Сафія Юр'еўна Алелькавіч засталася адзінай спадчынніцай іх уладанняў. Блізкі сваяк пан Юрый Хадкевіч быў назначаны апекуном сіраты, але ён неўзабаве памёр і апякунства перайшло да брата Юроя пана Гераніма Хадкевіча. Дзіцячыя гады Сафіі праходзілі як у Слуцку, так і ў маёнтках Хадкевічаў, у тым ліку ў іх віленскім палацы.

Род Хадкевічаў даволі вядомы. Яго прадстаўнікі раней трymаліся праваслаўя, але на разглядаемы час Юрый і Геранім спавядалі каталіцызм. Веравызнанне апекуной, а таксама ахвяраванні княгіні Сафіі, якія яна ў свой час ў чарадзе з іншымі храмамі рабіла і слуцкаму фарнаму касцёлу, сталі падставай для меркавання некаторых даунейшых польскіх даследчыкаў, што і княгіня Сафія была выхавана каталічкай. Меркаванні такія, аднак, неправильныя.

Калі князёўна была малалетній, адбываліся адчувальныя змены ў жыцці краіны. Напрыканцы XVI ст. абвастрылася сітуацыя ў рэлігійным жыцці грамадства. Ці спрабаваў упłyваць апякун католік Хадкевіч на царкоўнае жыццё Случчыны, мы не ведаем. Але выклікаць насцярожанасць гэта акалічнасць у праваслаўных жыхароў горада магла. Спадзяванні ўскладваліся на падрастаючу князёўну як на магчымую прадаўжалальніцу палітыкі сваіх продкаў у справах духоўных. Дзеля ўмацавання праваслаўя было створана пры гарадской Спaskай царкве Праабражэнскае брацтва. Калі ў 1596 г. у Брэсце была аб'яўлена царкоўная Унія з Рымам, то Слуцк і каля трыццаці прыходаў Случчыны Уніі не прынялі. Далучыцца да яе выказаў згоду толькі адзін слуцкі святар, і яго адышоўшы да Уніі мітропаліт Міхаіл Рагоза назначыў сваім слуцкім намеснікам. Аднак абураныя слуцакі не пусцілі гэтага святара ў горад, і больш выпадкаў прымушаць Случчыну да Уніі не было.

Падзеяй, што пакінула па сабе след, было паўстанне ўкраінскіх казакоў, якое перакінулася і на Літву. Пад кірауніцтвам Севярына Налівайкі яны 6 лістапада 1595 г. захапілі Слуцк. Як тое здарылася, дакладна невядома. Горад быў добра ўмацаваны, пра падыход казакаў ведалі загадзя, ды і штурму не было. Верагодна, браму паўстанцам таемна ад-

чынілі іх прыхільнікі з боку мясцовых жыхароў. Сафіі Алелькі ў замку не было, а заходзіліся тут жонка Хадкевіча і два яго малалетнія сыны. У Слуцку захопнікі заставаліся нядоўга. Абрааваўшы замак і мяшчанаў, забраўшы замковую зброю, 27 лістапада яны рушылі ў бок Магілёва.

Падзея, якую нельга аблінуць, мела непасрэднае дачыненне да самой князёўны. Узрушыла яна на пачатку 1600 г. жыццё вяроў грамадства краіны. Гэта гісторыя святасці і жаніцьбы Януша Радзівіла з Сафіяй Алелькавіч.

Апекуны княжны Хадкевічы і біржанская Радзівілы заключылі дамову, што калі Януш і Сафія самі не будуць супраць, то, дасягнуўшы пэўнага ўзросту, стануть мужам і жонкай. Калі прыспеў час, паміж двума шаноўнымі родамі ўзніклі непаразуменні матэрыяльнага характару. Справа разглядалася ў судзе і вырашылася несправядліва на карысць Радзівілаў. Абураныя Хадкевічы тады скасавалі шлюбную дамову. Узнік канфлікт, у які ўцягнуліся магнацкія групіроўкі краіны. Хадкевічаў падтрымлівалі католікі, Радзівілаў - пратэстанты і праваслаўныя. Конфлікт, які ледзь не перарос ва ўзброеное сутыкненне, з дапамогай караля скончыўся мірна.

У папулярнай гістарычнай літаратуры можна знайсці, што Януш Радзівіл пры ўступленні ў шлюб быў католікам, называецца ён часам і князем Нясвіжскім. Гаспадаром Нясвіжа тады быў католік Мікалай Крыштоф Радзівіл "Сіротка", а Януш Радзівіл належалі да іншай галіны іх роду - біржанская. Кальвіністамі былі яго дзед князь Мікалай V "Рыжы" і бацька Крыштоф Мікалай "Пярун". Вядомымі кальвіністамі ў гісторыі засталіся сам Януш і яго нашадкі.

Тут прыгадаем, што аблежаваная колькасць у краіне магнацкіх сем'яў, да таго ж іх падзел па веравызнаннях або па іншых прыкметах, стваралі шмат проблем для шлюбных саюзаў. Таму многія арыстакратычныя роды былі ў складаных і вельмі пераплеценых сваяцкіх сувязях. У выпадку Януша і Сафіі прыгадаем наступнае. Маці Януша Кацярына (другая жонка Крыштофа Радзівіла "Пяруна") была з роду князёў Астрожскіх, а ў сваю чаргу маці Кацярыны (бабка Януша) Аляксандра Сямёнаўна паходзіла з роду Алелькавічаў, была роднай сястрой Юроя I Слуцкага - прадзеда князёўны Сафіі.

У той же час маці апекуноў Сафії - Юрый і Гераніма Хадкевічай - прыходзілася роднай сястрой дзеду слуцкай князёўны Юрью II Алелькавічу. Падчас шлюбнага канфлікту аб'яднаныя сілы каталіцкай групоўкі Хадкевічай узнічальваў Ян Караль Хадкевіч, у якога жонкай была Сафія Мялецкая, быўшая перад тым у першым шлюбе за Яном-Сімёном Алелькавічам - дзядзькам Сафії Юр'еўны. У яго ж "ворага" Крыштофа Радзівіла "Пяруна" бацькі Януша, разам з якім, дарэчы, Ян-Караль пасляхова ваяваў у Лівоніі супраць шведаў, трэцяй жонкай стала Кацярына Тэнчынская - удава Юрія II Алелькавіча, родная бабка Сафії Юр'еўны.

Усе справы, аднак, уладзіліся, і вянчанне Януша і Сафії адбылося 1 кастрычніка 1600 г. у Брасце.

Пасля жаніцьбы Януш прымай ўдзел у многіх ваенных выправах. Княгіня Сафія шмат часу ўдзяляла спрэвам духоўным, рабіла ахвяраванні храмам, падтрымлівала дзеянасць Слуцкага Праабражэнскага брацтва. Пры Спаса-Праабражэнскай царкве з яе дапамогай у 1600 г. засноўваецца брацкі Спаса-Праабражэнскі манастыр са шпіталем і школай. У вершаваных радках тагачаснага паэта Саламона Рысінскага, прысвечаных слуцкай княгіні, гаворыцца: "Зорачка! Ты захавалася ў сузор'і Слуцкім адзінай Паміж літоўскімі першай славай, ярчэйшай дочка! Хіба ты меней рыцар, чым ганарлівы муж твой вялікі?"

Пры заключэнні шлюбу было дамоўлена, каб дзеці заставаліся праваслаўнымі. Па жаданню Сафії Януш атрымаў ад караля грамату, якой забаранялася ўвядзенне на Случчыне ўніяцтва сілаю. Тут трэба адзначыць, што ў адносінах да праваслаўя князь Януш працягваў традыцыі свайго бацькі: Крыштоф Радзівіл разам з Констанцінам Астрожскім у свой

час стварылі і ўзначалілі канфедэрацию праваслаўных і пратэстантаў, якая выступала супраць увядзення ў 1596 г. царкоўнай Уніі.

Памерла княгіня Сафія Алелькавіч-Радзівіл у 1612 г. у Амеляве пры нараджэнні дачкі, якая таксама памерла. Са смерцю Сафії Юр'еўны канчаткова адышоў у нябыт род князёў Алелькавічаў.

Пахавалі княгіню ў Слуцкім Троіцкім манастыры. Памяць пра яе шанавалася насельніцтвам краю. Адкрытыя пазней яе нятленныя мошчы ўказвалі вернікам на асобую да яе благадаць божую. Доўгі час княгіня Сафія лічылася блажэннаю, служыла аб'ектам пакланення жыхароў Случчыны, асабліва жанчын. Спачатку дамавіна з яе мошчамі стаяла ў правым прыдзеле Троіцкага манастырскага храма, у другой палове XIX ст. была перанесена ў цёплую манастырскую Благавешчансскую царкву.

Мошчы блажэннай Сафіі пасля рэвалюцыі, калі атэістычнымі ўладамі шырока праводзілася "развянчанне" святасці царкоўных падвіжнікаў, са Слуцка былі адпраўлены ў Мінск і дэмантрыраваліся ў медыцынскім інстытуце. Падчас Вялікай Айчыннай вайны, калі акупацыйнымі ўладамі дазвалялася адкрываць храмы, іх перанеслі ў Мінскі Свята-Духаўскі сабор, дзе знаходзяцца і зараз.

У 1980-я гады Рускай Праваслаўнай царквой Сафія Слуцкая кананізавана і аб'яўлена святой (Дзень памяці 19 сакавіка/1 красавіка н.с.). Гэтым актам адзначана вялікая заслуга як самай княгіні Сафії Юр'еўны, так і ўшанаваны ўесь род праваслаўных князёў Слуцкіх-Алелькавічаў за іх клопаты ў справе захавання Праваслаўя на Случчыне.

У 2000 г. у цэнтры Слуцка святой Сафії княгіні Слуцкай паставлены помнік.

Слуцкае княства на карце 1613г.

Януш VI Радзівіл (2.07.1579-3.12.1620)

У 1612 г. пасля смерці княгіні Слуцкай Сафії, усе ўладанні Алелькавічаў адышлі да Януша Радзівіла.

Прадстаўнік біржанскаага адгалінавання роду Радзівілаў, ён меў падставу ганарыцца славай сваіх продкаў. Дзед Януша Мікалай "Рыжы" (1512-1584) займаў вышэйшыя дзяржаўныя посты, з 1570-х гг. быў фактычна неафіцыйным правіцелем Вялікага княства Літоўскага. Разам з дваюрадным братам Мікалаем "Чорным" ён спрыяў пашырэнню пратэстантызму ў ВКЛ, іх уладанні становіліся цэнтрамі рэфармацыі. Родная сястра Мікалая "Рыжага" Барбара стала жонкай караля і вялікага князя Жыгімента Аўгуста. Усім быў вядомы бацька Януша Крыштоф-Мікалай "Пярун" (1547-1603) - з 1572 г. польны, а з 1589 г. Вялікі гетман ВКЛ, удзельнік усіх войнаў караля Стэфана Баторыя.

Нарадіўся Януш у Вільні. Яго маці княгіня Кацярына паходзіла са знакамітага праваслаўнага роду Астрожскіх. Адукацыю княжыч атрымліваў у езуіцкай акадэміі ў Вільні, а потым у вышэйшых навучальных установах Германіі.

У разглядаемы перыяд рэфармацыйная хвала ў краіне ўжо ішла на спад, пазіцыі каталіцызму мацнелі. Тому Януш як кальвініст значных дзяржаўных пасадаў не атрымліваў. Быў ён падчашым ВКЛ. А калі нарэшце кароль Жыгімонт Ваза дзеля прымірэння з іх домам прапанаваў пасаду кашталяна Віленскага, то ганаўлівы Януш ад яе высакамерна адмовіўся. Яго лёс - гэта фактычна суцэльная вайсковая эпапея. Ужо вандруючы пасля вучобы па Еўропе, ён прымаў удзел у міжусобных разборках венгерскіх і аўстрыйскіх арыстакратычных дынастыяў.

Напрыканцы 1599 г. Януш вярнуўся ў Літву, у 1600 г. уступіў у шлюб з князёўнай Слуцкай Сафіяй. Гэтая справа, як вядома, ледзь не завяршылася вайной паміж літоўскімі магнатамі. У хуткім часе пасля вяселля разам з бацькам Януш адправіўся на Лівонскую вайну, дзе вызначыўся ў якасці камандзіра палка ў бітве супраць шведаў пад Кокенгаўзенам.

Да каралеўскай улады Януш ставіўся апазіцыйна. Тому ў 1606 г. далучыўся да мяцяжу (рокашу), што падняў супраць караля польскі магнат Жабрыдоўскі, і быў абраны ракашанамі адным са сваіх кіраўнікоў. Януш кіраваў правым крылом мяцежнікаў падчас галоўнай бітвы з каралеўскімі войскамі - 15 ліпеня 1607 г. пад Гузавам. Мяцежнікаў разблі. Неўгамонны Януш з каронных земляў вярнуўся ў

Літву і зноў пачаў збіраць войскі, але быў разбіты гетманам Хадкевічам.

Цераз год пасля смерці Сафіі Алелькі, у 1613 г. у Берліне Януш пабраўся шлюбам з Эльжбетай-Сафіяй Брандэнбургскай (?-1629), ад якой нарадзіліся дзеци: дочки Эльжбета (1615-1633), Сафія (1618-1637), сыны Януш XII, які памёр малалетнім, і Багуслаў (1620-1669).

Сам князь памёр у Чарліне, непадалёку ад Гданьска, па некаторых звестках быў ён па-здрадніцку забіты ўласным гайдуком.

Пахавалі Януша VI Радзівіла 16 лютага 1621 г. у радавым маёнтку ў Дубінках (цяпер - Дубянгай у Літве). Другая яго жонка Эльжбета-Сафія пражыла яшчэ дзесяць гадоў, у другі раз стала жонкай князя Саксон-Лагенбургскага Генрыха. Памерла ў Франкфурце на Одэры. Яе сын ад першага шлюбу Багуслаў застаўся на папячэнні малодшага брата Януша князя Крыштофа Радзівіла.

Што можна сказаць пра наш край у разглядаемы перыяд? Па першае, адзначым, што Януш застаўся верны свайму слову і з'яўляўся на сябе ававязкам. Пасля смерці Сафіі Алелькавіч, у якасці пайшапраўнага гаспадара Случчыны, ён падцвердзіў усе раней дадзеныя прывілеі і фундушы слуцкім манаstryрам. Сам, дзеля недалушчэння пераменаў у спрахах духоўных, выдаў граматы, якімі забяспечваў у межах сваіх уладанняў захаванасць праваслаўных цэрквеў і манаstryроў, свободу іх багаслужэння. Такая пазіцыя князя ў часы, калі ў іншых месцах актыўна набіраў моц каталіцызм і пашыралася юніяцтва, спрыяла таму, што Случчына ў Рэчы Паспалітай заставалася адным з буйнейшых праваслаўных рэгіёнаў.

Не адыйшоў Януш і ад ідэй, якімі кіраваліся яго продкі. Дапамагаў пратэстантам, што для апошніх у часы Контррэфармацыі значыла вельмі многа. Для іх князь даваў прытулак у сваіх уладаннях, у тым ліку і ў Слуцку. У Зарэччы на беразе Случы па яго загаду ў 1617 г. быў закладзены кальвінскі храм, а пры ім пачалі арганізацыю рэфармацкай гімназіі. Гімназія адкрылася ўжо пасля смерці фундатара, а адразу пры храме пачаліся заняткі ў невялічкай школе, якая і дала пачатак Слуцкай гімназіі.

Звернем увагу і на наступную акалічнасць. Нягледзячы на змену правячых дынастыяў, па волі ўладараў, якія адчувалі сябе неабмежаванымі ўдзельнымі правіцелямі, Слуцк заставаўся ў краіне адным з галоўных цэнтраў апазіцыйных настроў да цэнтральнай дзяржаўнай улады.

Багуслаў Радзівіл (3.05.1620-31.12.1669)

Час, калі князем слуцкім быў сын Януша князь Багуслаў Радзівіл, адзначаны падзеямі бурнымі і трагічнымі. Небяспека пагражала з-за межаў. У самой краіне абвастраліся сацыяльныя, рэлігійныя і іншага характару супяречлівасці.

Дэтанатарам, што зрушыў з няўстойлівой раўнавагі магутныя ўнутраныя і вонкавыя сілы і прывёў да трагічных падзеяў, стала ўкраінскае казацтва. Раней, спакусіўшыся на большыя, чым у Вялікім княстве, каронныя вольнасці, Украіна выйшла са складу ВКЛ і далаўчылася да Польшчы. Аднак у хуткім часе жыхары Украіны, перш за ўсё вольналюбівыя і неўтаймаваныя казакі, пачалі выказваць незадаволенасць новымі для іх "польскімі парадкамі". Напружанаасць выбухнула казацкай вайной, дзе перамяшалася ўсё - і праведны гнеў, і вар'яцкая жорсткасць. Агонь мяцяжу расцякаўся па краіне.

На Беларусі пачалося антыфеадальнае паўстанне. Далучэнне левабярэжнай Украіны да Маскоўскай дзяржавы дадало паліва ў незатухаючы агонь страдаўніх спрэчак паміж Рэччу Паспалітай і Маскоўскай. З поўначы з-за дынастычных разборак у каралеўскім сямействе Вазаў пагражалі шведы. У гістарычнай памяці палякаў той час застаўся пад назвай "Патоп".

Князь Багуслаў Радзівіл разам са сваім дваюрадным братам Янушам Радзівілам палякамі шанующа мала, ім яны вядомы як зраднікі. У нас жа пераважае свой погляд на гэтых прадстаўнікоў знакамітага роду, на іх ролю ў нашай гісторыі.

Нарадзіўся князь Багуслаў у Гданьску, рана застаўся без бацькі, потым не стала маці. Даволі рана памёрлі і родныя сёстры. Яму адзінаму належалі вялікія сямейныя ўладанні, у склад якіх уваходзіла Слуцкае княства. Апекуном да паўналецця быў бацькаў брат, віленскі ваявода Крыштоф Радзівіл (1585-1640). Ён выхоўваў пляменніка разам са сваім сынам Янушам. З тых часоў і стаў самым блізкім Багуславу старэйшы на восем гадоў дваюрадны брат, будучы Вялікі гетман Літоўскі. Усё жыцце Багуслаў падтрымліваў яго пазіцыю і погляды.

Вучыўся Багуслаў у Кейданскай кальвінскай школе, потым быў пры двары Польскага караля Уладзіслава IV Вазы, у 16 гадоў упершыню стаў паслом на сейм Рэчы Паспалітай. Не раз бываў за мяжой, дзе знаёміўся з дасягненнімі заходнеўрапейскай цывілізацыі, служыў і адначасова вывучаў стан

галандскіх і французскіх войскаў.

У часы актыўнага наступу каталіцызму Януш і Багуслаў Радзівілы заставаліся кальвіністамі. Яны засталіся самымі магутнымі апекунамі пратэстантаў у княстве Літоўскім. Гэта была непрыкрытая дэманстрацыя перад уладамі незалежнасці поглядаў, але каштавала яна Багуславу дзяржайных пасад. З 1638 г. ён харунжы, з 1646 - конюшы ВКЛ, і вышэй не падняўся. Існуе думка, што Януш і Багуслаў, працягваючы справу сваіх продкаў, з апорай на пратэстантызм хацелі стварыць незалежную

і ад праваслаўнай Масквы, і ад каталіцкай Польшчы краіну. Падчас вайны са Швецыяй яны ўзначалілі апазіцыйную ўраду магнацкую групіроўку, ад яе імя пайшлі на разрыў дзяржайной уніі ВКЛ з Польшчай і падпісалі ўнію (саюз) са Швецыяй. Праект рэалізаваны не быў, а Багуслава за гэта пазбавіўся свабоды - ён у 1656 г. быў захоплены ў Прусіі і трапіў у турму.

Прымаў слуцкі князь удзел у войнах з паўстанцамі Багдана Хмельніцкага, з Маскоўскай дзяржавай, са Швецыяй.

Сваляк Багуслава Радзівіла Брандэрбургскі курфюрст у 1657 г. назначыў яго на пасаду губернатора княжацкай Пруссіі. Асноўным месцам працьвіўства князя стаў Кралевец (цяпер Калінінград), а для ўпраўлення сваімі ўладаннімі ён назначаў намеснікаў. Адным з іх быў Казімір Клакоцкі (1625 - 1684) - з 1657 г. эканом усіх яго беларускіх земляў, з 1663 г. - губернатор Слуцкага княства. Кіраўніком княжацкай адміністрацыі стаў Станіслаў Незабітойскі (1641-1717). Слуцк з'яўляўся цэнтрам літоўскіх ўладанняў Багуслава. Як апякун пратэстантаў, ён дае тут ім прытулак, таму горад ператвараецца ў адзін з галоўных цэнтраў пратэстантызму ў Літве. У адносінах да праваслаўных жыхароў краю князь працягваў палітыку свайго бацькі.

Знаёмства князя з дасягненнімі ўсходнеўрапейскай абарончай архітэктуры дазволіла давесці да ўзроўню лепшых яе ўзору абарончыя ўмацаванні Слуцка. У адпаведнасці прынцыпам старагаландской сістэмы была праведзена рэканструкцыя землянога вала і брам Старога горада і Цытадэлі ў Зарэччы. Уся тэрыторыя Новага горада таксама была абведзена земляным валам. Адбылося ўдасканаленне прыватных ўзброеных сіл. У Цытадэлі размяшчалася наёмнае войска. Несла службу і мясцо-

вая шляхта. Насельніцтва горада размяркоўвалася на сотні, кожная з якіх мела вызначаны участак абароны гарадскога вала. У лік вайсковых фарміраванняў ўводзіліся выбранцы, набіраемыя пераважна з мясцовых вяскоўцаў і мяшчанаў. Горад стаў першакласнай крэпасцю, сучаснікі назвалі яго "непрыступнай цытадэллю Літвы". Удасканаленні былі не толькі своечасовымі, але і лёсавызначальными. Першае сапраўднае выпрабаванне Слуцк вытрымаў у 1648 г., калі да горада падышло каля трох тысяч казакоў і паўстаўших сялянаў, якімі кіраваў Іван Сакалоўскі. Гарадскі гарнізон на чале з віленскім падстоліям Янам Сасноўскім паспяхова вытрымаў аблогу. У другі раз, падчас вайны з Москвой, да горада двойчы ў верасні 1655 г. падышодзіла дваццацісічнае рускае войска князя Аляксея Трубяцкага, да якога ў другі раз яшчэ далучыліся 5 тысяч казакоў. Горад, гарнізон якога тады падпарадкоўваўся губернатару Слуцка палкоўніку В. Патэрсану, зноў застаўся непрыступным.

Відавочнымі вынікамі абарони становіцца ў прайвінні. У той час, калі фактычна ўсе гарады Вялікага княства разам са сталіцай Вільніем ляжалі ў руінах, калі ў выніку падзеі сярэдзіны XVII ст. краіна

страціла палову насельніцтва, Слуцк заставаўся адзінамі горадам, не захопленым ворагам, пры абароне 1655г. на валах загінуў толькі адзін чалавек.

Застаўся ў гісторыі князь Багуслаў не толькі як актыўны ўдзельнік спраў палітычных і ваенных. Ён вядомы як аматар мастацтва, мецэнат, малявальшчык і архітэктар. Для нашага горада рабіў праекты збудаванняў, некаторыя з якіх былі рэалізаваны, напрыклад, будынкі ратушы і Навамейскай брамы. Пры ім у 1653 г. гораду было адноўлена (прауда, не ў поўным аб'ёме) Магдэбургскія права. Князь сабраў вялікую бібліятэку, у якой знаходзіліся і рукапісы, і друкаваная літаратура, у тым ліку і тая, што засталася яму ад Алелькавічаў, і набытая ў Еўропе. Па яго імені адзін з летапісаў сабрання цяпер называецца Радзівілаўскім. Сам князь пакінуў цікавыя мемуары, пісаў евангелічныя песні.

Жонкай Багуслава стала дачка Януша Радзівіла Ганна-Марыя (1643-24.03.1667). У іх нарадзілася дачка Людвіка-Караліна (1667-1695), але самой княгіні ў той жа год не стала. Князь Багуслаў памёр у канцы 1669 г. у Краляўцы, быў пахаваны ў маі 1670 г. там жа, побач з жонкай. Быў ён апошнім прадстаўніком роду Радзівілаў біржанская лінія.

Людвіка-Караліна Радзівіл (27.02.1667-23.03.1695)

Спадчынніцай вялікіх уладанняў Людвіка-Караліна стала вельмі рана. Яе маці, княгіня Ганна-Марыя, памерла ва ўзросце 24 гадоў пры нараджэнні дачкі, а праз два гады не стала і бацькі князя Багуслава. Малалетній княжне былі назначаны 11 апекунамі. Адным з іх быў паэт Збігнєў Мортыш, другім - Казімір Клакоцкі, пастаўлены яшчэ Багуславам Радзівілам губернатарам Слуцкага і Капыльскага княстваў, але галоўным лічыўся сваяк - брандэнбургскі курфюрст Фрыдрых Вільгельм. Выходзіла з дзяўчынкі як у родным Краляўцы, так і ў сям'і курфюрста ў Берліне.

У 1681 г. Людвіка-Караліна (па нямецку Луїза-Шарлота) стала жонкай брандэнбургскага прынца - малодшага сына Фрыдрыха Вільгельма маркграфа Людвіга (1666-1687), але шлюб не быў доўгім - праз шэсць гадоў маркграфа не стала.

Паходжанне і багацце княгіні былі прычынай пільнай увагі да яе многіх. Цераз год пасля смерці мужа, у 1688 г. адбыліся заручыны Людвікі-Караліны з сынам польскага караля і вялікага князя літоўскага Яна Сабескага Якубам. Аднак, у тым жа 1688 г. Людвіка стала жонкай князя Нейбургскага (Нойбургскага) Карла Філіпа (1661-1742). Было такое развіццё падзеі, верагодна, нечаканым: сейм Рэчы Паспалітай нават вынес на разгляд гэтае пытанне і пагражай Людвіке канфіскацыяй маёmacці. Але да-

лей пагрозы справа не пайшла. Ці многа страціла княгіня, не парадніўшыся з сям'ёй караля, сказаць цяжка. Адзначым, што пасля смерці Яна Сабескага, у 1697 г. яе муж Карл Філіп і сам быў прэтэндэнтам на польскую карону. А ў 1716 г. ён стаў уладаром нямецкага княства Пфальц, атрымаў тытул курфюрста-пфальцграфа (палаціна) рэйнскага.

З 1689 г., пасля другога шлюбу, Людвіка-Караліна жыла ў сталіцы Пфальца - Гейдэльбергу. У 1693 г. у Людвікі і Карла нарадзілася дачка, ёй далі імя Эльжбета (Лізавета) Аўгуста Сафія.

Літоўскія ўладанні княгіні складаліся са Слуцкага і Капыльскага княстваў, Невельскага і Себежскага графстваў, Койданава, Смалявічаў, Кейданаў, Біржаў, Заблудава, Беліцы, Копысі, Любчы. З Германіі княгіня прыязджала рэдка. У яе адсутнасці кіравалі тут намеснікі.

Слуцкім княствам з 1670 г. кіравалі два намеснікі (аканомы). Адзін з іх быў галоўным і меў тытул ваяннага губернатара, яму падпарадкоўваліся ўзвеснія сілы княства. Спачатку ваенным губернатаром быў Казімір Клакоцкі (1625-1684). У 1682 г., не задоўга да смерці, ён адышоў ад спраў, а яго замяніў Станіслаў Незабітоўскі (1641-1717), які на гэты пасадзе заставаўся да 1714 г. Намеснікам дапамагала кіраваць калегія саветнікаў. Справамі горада, апіраючыся на нормы Магдэбургскага права,

займаўся магістрат.

Людвіка-Караліна спавядала кальвінізм, а Карл Філіп быў католікам. Як і продкі, княгіня была апякункай літоўскіх пратэстантаў, клапацілася аб рэформацкіх зборах у Слуцку, Койданаве, Мінску. Для навучання ў Кенігсбергскім (Кралявецкім) універсітэце для кальвіністаў з Вялікага княства Літоўскага са сваіх сродкаў назначыла 12 стыпендый. Выхаванцам Слуцкай кальвінскай гімназіі ахвяравала грошовыя сродкі для прадаўжэння навучання ва ўніверсітэтах Берліна, Оксфарда, Франкфурта на Одэры.

Да праваслаўнага насельніцтва Случчыны княгіня ставілася паважліва. Яна рабіла ахвяраванні цэрквам і Слуцкаму Праабражэнскаму манастыру. Калі ў краі зноў паўстала пагроза насельнага пашырэння каталіцызму і ўніяцтва, у 1690 г. княгіня дамаглася ад урада краіны падцвярдзення прывілея праваслаўным храмам Случчыны, што існаваў з часоў княгіні Сафіі Юр'ёны Алелькавіч і які гарантаваў нязменнасць і непарушнасць на Случчыне "грэкарускай" веры. Выдадзеным княгіні актам гарантавалася свабода веравызнання пратэстантам і праваслаўным у межах яе ўладанняў.

Калі звярнуць увагу на тагачаснае рэлігійнае жыццё краю, то трэба адзначыць, што з боку ўладароў уціску не адчуvalа ні адна канфесія, з-за чаго не назіралася тут і рэлігійнай напружанасці.

У Слуцку ў другой палове XVII ст. было прыкладна 14 праваслаўных цэркваў і тры манастыры, 2 пратэстанцкіх храмы (лютэранская кірха і кальвінскі збор), каталіцкая фарны касцёл і Бернардзінскі кляштар, іудзеі мелі сінагогу.

Горад у сярэдзіне XVII ст. з'яўляўся буйным эканамічным цэнтрам краіны. Адметнай з'явай тагачаснага культурнага жыцця была дзеянасць княсжацкай друкарні, якой апекаваўся Казімір Клацкі. У 1693 г. гэту друкарню Людвіка-Караліна падарыла кальвіністам.

Рэальная ўлада ў горадзе і княстве належыла намеснікам і кіраўнікам магістрату. Крыніцы даносяць, што мясцове кіраўніцтва не раз крытыковалася як іх апанентамі - прэтэндэнтамі на магістрацкія пасады, так і простымі жыхарамі горада за злоўживанне правамі. Несправядлівасці з боку мясцовай адміністрацыі выклікалі неспакой у грамадскім жыцці і часам выяўляліся ў хваляваннях і выступленнях гараджанаў, напрыклад, у 1684 і 1685 гг.

Пражыла Людвіка-Караліна Радзівіл усяго 28 гадоў. 23 сакавіка 1695 г. яна памёрла. Пасля смерці за спадчыну княгіні разгарэлася барацьба паміж яе далёкімі сваякамі - нясвіжскімі Радзівіламі, Сапегамі і нямецкімі князямі. Тым не менш, засталіся ўладанні за двухгадовай дачкой Людвікі, а да паўналецця Лізаветы Аўгусты Сафіі яе апекуном стаў бацька Карл Філіп Нойбургскі.

Лізавета Аўгуста Сафія (17.03.1693 - 30.01.1728)

Дачка Людвікі-Караліны Радзівіл і Карла Філіпа Нойбургскага Лізавета Аўгуста Сафія стала ўладальніцай Слуцкага княства ў 1695 г. На перыяд малалецтва справамі яе спадчынных ўладанняў займаўся бацька. У 1717 г. унучка Багуслава Радзівіла выйшла замуж за князя зульцахскага Ёзэфа Карла Эмануэля (1693 - 1729). Праз тры гады ў іх нарадзілася дачка Лізавета Аўгуста (17.01.1721 - 17.08.1794), потым яшчэ дочки Марыя Ганна Шарлота (22.06.1722 - 25.04.1790) і Марыя Франчэска Даратэя (16.06.1724 - 15.11.1794).

У адрозненне ад маці, Лізавета Аўгуста Сафія ў сваіх літоўскіх маёнтках, у тым ліку і ў Слуцку, ніколі не бывала. Як і раней, кіравалі краем намеснікі. Даходы і справа здачы адсыпаліся ў далёкую Германію. У ВКЛ за ўладаннямі, што перайшлі ў спадчыну Нойбургам, замацавалася назва "Нойбургскія маёнткі". Іх цэнтрам быў Слуцк. У параўнанні з другімі беларускімі рэгіёнамі своеасаблівая эканамічная і культурная адасоб-

ленасць Случчыны, яе сувязь з Германіяй накладвала адбітак і спрыяла захаванню адметнасцяў краю.

У часы апякунства Карла Філіпа ў Слуцку з'яўляюцца езуіты, чые прысутнасць праз нейкі час стала прычынай сутыкнення католікаў з пратэстантамі, а потым і з праваслаўнымі.

У горадзе на той час можна было налічыць да васемнаццаці праваслаўных храмаў і тры манастыры, два пратэстанцкіх храмы, каталіцкая парафіяльны касцёл і тры кляштары - бернардзінскі і два езуіцкія, дзве сінагогі.

Развівалася рамесная вытворчасць і гандаль. Па колькасці рамесных цэхаў і аб'ёму вытворчасці Слуцк значна пераўзыходзіў іншыя беларускія гарады. Па дазволу Карла Філіпа з 1700 г. Слуцк пачаў карыстацца Магдэбургскім правам у поўным аб'ёме. Тым не менш, сітуацыя, калі багацейшы край дзяржавы з'яўляўся ўласнасцю іншаземцаў, у Рэчы Паспалітай разглядалася як ненатуральная і заўсёды была пад контролем прэтэндэнтаў.

Нойбургі (1728 - 1744)

Пражыўшы 34 гады, княгіня Лізавета Аўгуста Сафія памерла. Яе літоўская спадчына перайшла да трох малалетніх дочак. У хуткім часе не стала і іх бацькі Ёзэфа Карла Эмануэля. Апекуном дзяцей застаўся іх дзед Карл Філіп.

Смерць Карла Філіпа ў 1742 г. спрычынілася да ўзняцца ў ВКЛ пытання пра Нойбургскія маёнткі. Са шматлікіх прэтэндэнтаў на іх перамаглі нясвіжскія Радзівілы. Яны ўжо пасля смерці Лізаветы Аўгусты адчувалі сябе на Случчыне гаспадарамі, а з 1744 г. сталі яе ўладарамі юрыдычна. Дзеля гэтага

прыйшлося задаволіць прэтэнзіі іншых прэтэндэнтаў, якім Радзівілы заплацілі за адказ ад прэтэнзій гроши. Два мільёны злотых атрымалі Сапегі. Адзін мільён злотых - прускі кароль Фрыдрых II. 230 дукатаў дасталася пфальцграфу рэйнскаму Карлу Тэадору, які быў жанаты на старэйшай нойбургскай прынцэсе Лізавеце Аўгусце. Пэўныя сумы атрымалі і іншыя прэтэндэнты.

Афіцыйным ўладаром Случчыны з 22 мая 1744 г. стаў малодшы сын нясвіжскага князя Карава Станіслава Радзівіла "Справядлівага" Геранім Фларыян.

Перыяд змены ўлады быў даволі цяжкім. Пакуль лёс краю не быў вызначаны канчаткова, тут дзейнічалі атрады прэтэндэнтаў, перш за ёсё - Радзівілаў і Сапегаў, якія не столькі ўдакладнялі адносіны паміж сабою, колькі рабавалі насельніцтва. Гэта, а таксама неўраджай былі прычынай народных хваляванняў, іх прышлося стрымліваць намесніку Станіславу Незабітоўскаму. Славольства магістрата было прычынай выступлення гараджанаў у 1699 г.

Не абмінулі край і падзеі Паўночнай вайны 1700-1721 гг. Хаця наша краіна фармальна ў ёй не ўдзельнічала, менавіта Рэч Паспалітая пацярпела ад вайны больш за ўсіх. Два разы - 11 мая 1706 г. і вясной 1708 г. - у Слуцку заходзілі шведскія войскі. У жніўні 1707 г. была руская армія. Карл XII, які быў у свяціцках адносінах з нямецкімі ўладарамі Случчыны, пастараўся абысціся з горадам ашчадна. Таксама і Пётр I загадваў сваім войскам не шкодзіць краю, асноўным насельніцтвам якога былі іх адзінаверцы. Аднак, вынікам прысутнасці чужынцаў сталі значныя матэрыяльныя страты, хаця, адзначым, і меншыя, чым тыя, што прынесла вайна іншым беларускім гарадам.

У Слуцку помнікам тых падзеяў застаўся драўляны дом побач з фарным касцёлам, у якім у свой час спыняўся шведскі кароль Карл XII, а потым рускі цар Пётр I. Гэты будынак, які прастаяў да пачатку XX ст., зваўся спачатку "Шведскім домам", а потым - "Домам Пятра Першага". У цэлым жа Паўночная вайна прынесла краіне столькі шкоды, што ад пачаўшагася пасля яе палітычнага крызісу і эканамічнага заняпаду Рэч Паспалітая так і не выйшла.

Геранім Фларыян Радзівіл (4.5.1715 - 17.5.1760)

Новы гаспадар Случчыны князь Геранім Фларыян быў малодшым сыном нясвіжскага князя Карава Станіслава Радзівіла. Нарадзіўся ён у Бялай (цяпер Бяла-Падляска ў Польшчы). Адукацыю атрымаў хатнюю. Афіцыйным уладаром нашага краю стаў у 1744 г., у хуткім часе пасля жорсткага падаўлення сялянскага паўстання ў сваіх краічных уладаннях.

На характар і паводзіны князя наўліла адбітак яго ледь не хранічная незадаволенасць навакольным, што выцякала з-за яго імкнення да ідэальнай дасканаласці ва ўсім,

якой ён вакол не бачыў, ды, урэшце, і не мог дасягнуць. Хаця сцверджанне гэтае можа быць з агаворкай - ідэальным ён, верагодна, лічыў сябе. Капрызы (як малодшае балаванае дзіця ў багатай сям'і), жорсткі і бязлітасны ў дасягненнях мэтай (у гэтым можна бачыць уплыў харектару маці княгіні Ганны), багаты і неабмежаваны ў магчымасцях, ён звысоку глядзеў амаль на ўсіх, бо бачыў у людзях зашмат заганаў. І калі ў адносінах да роўных сабе князь мог стрымлівацца, то тыя, хто ў саслоўнай іерархіі быў ніжэй, а тым

больш у яго залежнасці - літасці не ведалі. Паклоннік прускай муштры і нямецкага педантызму, князь любіў парадак. Не мог цярпець непрыкрылага выказвання нязгоды. Шукаў і тых, хто хавае нязгоду пад маскай паслухмянасці. Таму яго турмы як у Бялай, так і ў Слуцку заўсёды былі запоўнены. Князь любіў музыку, спевы, але сваімі лепшымі спевакамі ("салаяумі") называў катуемых, чые енкі і крыкі, што даносіліся з-за кратаў, любіў паслушаць.

З 1739 г. Геранім Радзівіл быў падчашым ВКЛ, пазней - харунжым ВКЛ, але, не задаволены магчымасцямі дзяржайной службы, пакінуў яе і заняўся сваім прыватным войскам.

Яго гарнізоны, што налічвалі 6 тысяч войска, размяшчаліся ў шматлікіх цэнтрах уладанняў. Галоўны гарнізон быў у Слуцку. Тут, на гарадскіх бастыёнах, знаходзілася 66 гармат - 29 медных і 25 жалезных, 12 марцір. Дзейнічала ў Слуцку і афіцэрская школа. У княжацкім войску, што складалася з пяхоты і кавалерыі, служылі наёмнікі, мясцовая шляхта, казакі, выбранцы і нават рота янычараў. Сто чалавек былі экіпіраваны ручной агнястрэльнай зброяй. Слуцкія ўмацаванні падвергліся рэканструкцыі і ўдасканаленню. Урэшце князь, апісваючы свае багацці, з гонарам мог сказаць: "У мяне ...галерэя выдатнай зброі, што я набыў з некалькіх арсеналаў, каралеўскім роўных. Міліцыя ... колькасцю якой хіба што і манарака перавышу, як і належным парадкам і дысцыплінаю... Артылерыя, дык ведаю, што і саскай (каралеўскай - аўт.) роўная, а калі б знайшлася лепшая... - няхай хто мне пакажа..."

Быў князь католікам, таму каталіцкае насельніцтва краю адчувала сябе даволі ўпэўнена. Колькасць яго ў XVIII ст. расло. У горадзе, акрамя фарнага касцёла, дзейнічалі кляштары бернардзінцаў і езуітаў. Тым не менш, у пытаннях рэлігійных мы можам бачыць князя Гераніма як прадаўжальніка традыцый рэлігійнай талерантнасці ранейшых слуцкіх Радзівілаў.

Схільны да ідэалізацыі прускіх парадкаў, ён паважліва адносіўся да прыйшоўшага з Германіі прэтэстантызму. У Слуцку дапамог лютеранам аднавіць кірху і сам з задавальненнем слухаў там казанні на нямецкай мове. З кірауніцтвам праваслаўнай царквы, перш за ёсё з архімандритам Міхailам Казачынскім, таксама склаліся ў князя добрыя адносіны. Праваслаўным вернікам дазволіў аднаўляць згарэўшыя на Падзамчышчы цэрквы, у Слуцкі Трайчанскі манастыр з яго згоды былі перанесены мошчы святога пакутніка Гаўрыіла Беластоцкага, што яшчэ больш падняло прэстыж Слуцка як праваслаўнага цэнтра Рэчы Паспалітай.

Адным з любімых заняткаў магната было паляванне. У сваіх маёнтках ён ствараў звярыны. У Слуцку гэта была бажантарня (месца, дзе трymаліся бажанты - фазаны). Цяпер гэта месца - раён вуліцы Будаўнікоў і тэрыторыя, прылягаючая да раённай

бальніцы. " Бажантарня ...з альтанкаю пасярэдзіне і ...афіцынамі ... дзеля тых жа птушак, якія распладзіліся ў мнстве...шмат розных вымыслаў і для страляння вынаходкі...Люстхаўз у Старчыцах, пры якім канал такім фасонам,...зроблены, з мнствам...розных відаў птушак плаваючых. Там жа вялікі звярынец, у якім ёсьць алені, данэлі і дзікія коні", - так пісаў князь у сваіх мемуарах.

Заснаваў князь у Бялай і Слуцку тэатры - "...гмах вялікі, як для операў, гэтак і для камедыяў; другі яшчэ легшы ёсьць у Слуцку". Яго цешыла магчымасць выглядаць знаўцам мастацтва і мецэнатам. У многім гэтага і дамогся - пры Слуцкім тэатры арганізаваў балетную і музычную школы, сабраў вялікую бібліятэку і карцінную галерэю. Слуцкім мастакамі быў створаны жывапісны дыптых - на адной карціне быў намаляваны крылаты геній, які ў адной руцэ трymае медальён з партрэтам вядомага мецэната і апекуна мастацтва XVI ст. Юрыя II Алелькавіча, у другой - яго герб, на доугой карціне - такі ж геній, які трymае медальёны з выявамі Гераніма Фларыяна і герба Радзівілаў.

У сваіх бязмежных памкненнях Геранім Фларыян адрываўся ад рэальнасці. Самыя маштабныя праекты яго так і засталіся неажыццяўлённымі.

Грандыёзным праектам была ідэя стварэння не-прystупнай крэпасці з уласнай рэзідэнцыяй пасярод Жыд-возера (Радзівіл пераіменаваў яго ў Князь-возера, цяпер называецца возера Чырвонае) і заснавання на ім флатылі з артылерыяй. Возера меркавалася злучыць каналам са Случчю. Слуцк павінен быў стаць партовым горадам, злучаным з басейнам Чорнага мора, для чаго Случ пачалі чысціць і паглыбляць, будаваць плаўсродкі.

Нерэалізаваным праектам засталася і ідэя стварыць ідэальную сям'ю. Для будучых дзяцей быў распрацаваны праект адукцыі. Аднак не меў князь не толькі дзяцей - застаўся урэшце і без жонкі, хача жаніўся тро разы. Першай жонкай была Тарэза, дачка надворнага літоўскага падскарбія Сапегі, якая адчувала сябе ў Слуцку як у зняволенні, таму вымушана была ўцякы. Другой жонкай стала Магдалена Чапская. Яна таксама праз тро гады жыцця з князем ўцякла да маці. Навучаны вопытам, трэцюю жонку Анелю Мянчынскую Геранім трymаў пад замком, але і гэты шлюб закончыўся ўцёкамі.

Цешыў сябе князь і надзейя учачыць на сваёй галаве каралеўскую карону. І гэтая яго надзея не спрайдзілася.

Не быў рэалізаваны праект усталявання ў Бялай і Слуцку конных скульптур князя, эскізы праект якіх уласнаручна зрабіў сам Геранім Фларыян у 1755 г., калі знаходзіўся ва Урэччы. У выпадку рэалізацыі гэта быў б першыя конныя помнікі ў нашай краіне.

Геранім Фларыян разам з братам Мікалаем Казімірам заняліся праектам стварэння ткацкіх фабрык. Знайшлі ў Станіславе (цяпер горад Івана-

Франкоўск на Украіне) выдатнага ткача Аванэса Маджаранца і паслалі да яго па навуку сваіх майстроў. Нясвіжскі князь урэшце запрасіў Маджаранца да сябе кіраваць майстэрніяй. А Геранім, у якога ў Слуцку было дастаткова ткачоў, вырашыў стварыць фабрыку-мануфактуру, роўнай якой ні ў кога ў краіне б не было. Карпусы ўзводзіліся на Сенатарскай вуліцы. Аднак і тут лёс жорстка пасмяяўся над князем - калі будынкі былі закончаны, Геранім Фларыян памёр. Смерць напаткала ў Бялай, там і быў пахаваны. Аднак сэрца яго прывезлі ў Слуцк, які ён любіў, і ў адмысловай скрынцы пакінулі навечна ў фарным касцёле.

Князь Геранім Фларыян Радзівіл - тыповы і яскравы прадстаўнік свайго часу. У яго асобе адблісці контрастныя супярэчлівасці і забаўныя дзівосы эпохі барока. Безумоўна, у яго мы знайдзем зашмат адмоўнага, нездарма ўжо сучаснікі гаварылі пра яго як пра жорсткага прыгнятацеля. Але адмаўляць і ў некоторых станоўчых рысах яго харектару, паводзін і

поглядаў таксама не можам. Звернемся, напрыклад, да яго рэкамэндаций па выхаванню дзяцей: "Гульні ў косці, як у маладым веку, а яшчэ болей у дасканалым, на Суд Божы заклінаю, каб не вучыліся і гуляць не спрабавалі. У карты такім жа забараняю праклёнам... Напою... іншага, чым вада, каб да 20 гадоў не ведалі, бо ёсьць гэта найлепшы і найздараўешы напой, які прытомнасці ў чалавека ніколі не забірае. П'янка, якую Бог і пачцівия людзі ненавідзяць, непачцівия ж яе трymаюцца... каб ... з дому выкінутая была."

Ці не згодзяцца "пачцівия людзі" з яго пажаданнямі і сёння?

Геранім Фларыян Радзівіл быў апошнім, уласна, слуцкім князем. Случчына пасля яго, хці і працягвала заставацца асобнай адміністратыўна-тэрытарыяльной адзінкай, была далучана да маёmacі нясвіжскіх уладароў. З гэтым князем у мінулае адходзіла і слáунай шматвякавая эпоха шырокай вядомасці і працвітання слуцкага края.

Міхаіл V Казімір Радзівіл (13. 6. 1702 - 22. 5. 1762)

Случчына разам з іншымі ўладаннямі князя Гераніма Фларыяна Радзівіла ў 1760 г. стала ўласнасцю яго старэйшага брата нясвіжскага князя Міхаіла Казіміра.

Гэты князь, які меў мянушку "Рыбанька", - асоба ў беларускай гісторыі адметная. Ён быў багацейшым магнатам краіны. Карыстаўся поўным даверам караля і вялікага князя Аўгуста III. А так як апошні рэдка пакідаў сваю родную Саксонію, то Міхаіл Казімір фактычна з'яўляўся ў Рэчы Паспалітай яго паўнапрайным прадстаўніком. На дзяржаўнай службе князь займаў розныя пасады і ў рэшце стаў вялікім гетманам Вялікага княства Літоўскага.

Міхаіл Казімір лічыўся галавой разгалінаванага роду Радзівілаў. Меў сваё прыватнае войска, у Нясвіжы ўтрымліваў кадэцкі корпус. Разам з астатнімі прадстаўнікамі роду пры неабходнасці мог выставіць да 50 тысяч войска.

У якасці ўладара Случчыны Міхаіл Казімір прабыў толькі два гады.

Ён увайшоў у гісторыю як заснавальнік славутай Слуцкай фабрыкі шаўковых паясоў (персіярні). У тым жа 1760 г., калі памёр яго брат Геранім Фла-

рыян, Міхаіл Казімір перавёў Нясвіжскую персіярню ў Слуцк і далучыў да яе майстроў трох невялікіх слуцкіх ткацкіх фабрык, на якіх, дарэчы, акрамя іншых вырабаў, ужо ткаліся і шаўковыя паясы. Размясцілі фабрыку ў пабудаваных на Сенатарскай вуліцы новых карпусах, кіраўніком яе стаў Ян Маджарскі. Гэта была адна з першых мануфактур у Рэчы Паспалітай, вырабы якой з часам заваявалі сусветную вядомасць.

А слуцкі тэатр - і тэатральную труppу, і рэквізіты, што былі пагружаны на дзесяць вазоў, - князь пेравёз да сябе ў Нясвіж.

У сувязі з тэатрам трэба згадаць і яго жонку княгіню Уршулю. Пад яе апекай і непасрэдным уздзеле квітнеў Нясвіжскі тэатр. Княгіня пісала п'есы, прымала ўдзел у пастаноўках. Сярод прыгонных яго акцёраў мы знайдзем і тых, хто пачынаў сваю дзейнасць у Слуцку.

Адпраўляліся ў Нясвіж і скарбы слуцкіх палацаў - карціны, кнігі і іншыя каштоўнасці. Туды перавялі і афіцэрскую школу. За апусцелымі слуцкімі палацамі наглядалі намеснікі, а прыдворнае жыццё ў Слуцку пачало згасаць.

Караль Станіслау Радзівіл (27.2.1734 - 21.11.1790)

Князь Караль Станіслау - сын Міхайла Казіміра Радзівіла, пасля смерці бацькі застаўся гаспадаром вялікіх латыфундый, што знаходзіліся на Украіне, у Польшчы, Літве, Беларусі. Цэнтрам яго ўладання з'яўляўся Нясвіж. З багаццямі, якімі валодаў нясвіжскі князь, не мог парашацца ніхто, што дазваляла Каралю Станіславу адчуваць сябе і сапраўдным уладаром краіны. Гэта яму належаць зняволівыя слова, кінутыя ў бок новага караля Рэчы Паспалітай Станіслава Панятоўскага: "Кароль у Варшаве, а ў Нясвіжы Караль".

Ён увайшоў у гісторыю сваімі свавольствамі, разнастайнымі дзівацтвамі і экстравагантнымі ўчынкамі, як, напрыклад, катанне летам на санях па дарозе, засыпанай соллю, або катанне на санях, запрэжаных мядзведзямі, жорсткімі часам жартамі над кампаньёнамі, неверагоднымі байкамі пра свое быццам бы паходжанні, выдумляў якія сам.

На дзяржаўнай службе займаў розныя адказныя пасады, аднак, быў князь легкадумным палітыкам і дрэнным дыпламатам. У палітыцы часцей апіраўся не на цвярозы разлік, а на ўласны капрыз. Прымай удзелы ў шматлікіх аслабляючых краіну ўсобіцах і канфедэратаціях, што часам яму дорага каштавала. Двойчы - у 1764-67 і 1768-77 гг. яго нават пазбаўлялі маёmacці, і Караль Станіслау ўцякаў за мяжу. Ён быў супраць умяшання ў справы Рэчы Паспалітай Расіі. "Прытрымліваюся справядлівасці. Не ведаю караля без дваранства. Мой голас гучыць вольна. Я - абаронца перадавога накірунку, не прашу нічога ў іншых, як робяць тыя, хто свой вольны голос прадае маскалям", - казаў князь. У эміграцыі лёс звёў яго з авантурystkай і інтрыганкай, у рускай гісторыі вядомай як княжна Тараканава, якая аб'явіла сябе прэтэндэнткай на расійскі трон. У шляхецкім асяроддзі карыстаўся князь аўтарытэтам і вялікай павагай. Ён проста і добразычліва звяртаўся нават да самага збяднелага шляхціца, за што заслужыў мянушку "Пане Каханку". Пра сябе казаў, што і ён увогуле бедны, што ён толькі вартаўнік скарбаў роду Радзівілаў. Калі паўстала пагроза незалежнасці дзяржаве, наўмысна і адкрыта падкрэсліваў патрыятычнасць і адданасць роднай культуры.

Палітычныя хістанні Караля Станіслава дорага каштавалі Слуцку. У 1764-1767 гг., калі князь ўцёк за мяжу, а ўладанні яго былі секвестыраваны, Случчынай распарацжалася Генеральная Літоўская канфе-

дэрацыя, кіраунікі якой накінуліся на горад як на дармаўшчыну і неспадзянную здабычу.

Нанесены слуцкім мяшчанам убыток складаў 960120 злотых. У маёнткі новых гаспадароў вывозіліся альбо разбягаліся ад уціку лепшыя гарадскія рамеснікі, пераважна хрысціяне. Іх месца з гэтага часу займалі яўрэі. Таму рамесная, потым прамысловая вытворчасць і звязаны з імі гандаль у Слуцку з гэтага часу амаль поўнасцю канцэнтруюцца ў руках прадстаўнікоў яўрэйскай абшчыны горада.

Пайшоўшы на саюз з Кацярынай II і яе стаўленнікам каралём Станіславам Панятоўскім, "Пане Каханку" вярнуў сваю маёmacць. У канцы мая - пачатку чэрвеня 1787 г. Караль Станіслау наладзіў пышны прыём караля Рэчы Паспалітай у Нясвіжы і Слуцку. Аднак бурлівай дзейнасці князя ўжо падыходзіў канец. Зменшыўся яго ўплыў у краіне.

Пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай (1772 г.) пэўная колькасць уладання Радзівіла на ўсходзе краіны апынулася ў Расіі і была разрабавана альбо трапіла да новых уладароў.

Быў князь Караль двойчы жанаты - на Марыі Любамірскай і Тэрэзе Жавускай, але дзяцей не меў, таму ўсе яго ўладанні пасля смерці перайшлі ў рукі пляменніка Дамініка Радзівіла.

За часамі Караля Станіслава Радзівіла край атрымаў значны эканамічны ўрон. Да таго ж Слуцк у 1775 г. моцна пацярпеў ад пажару, з-за чаго сейм вызваліў горад ад падаткаў на 10 гадоў. У выніку збегу абставін з канца XVIII ст. Слуцк канчаткова губляе сваё былое палітычнае і эканамічнае значэнне. Змяншаецца колькасць гарадскага насельніцтва, у 1785 г. складала яно крыху больш пяці тысяч чалавек. У горадзе было 833 жылых дамы (у 1728 г. было 1177). Каля трэці насельніцтва складалі яўрэі. Слуцкая яўрэйская абшчына, да таго даволі бедная, становіцца адной з самых уплывовых у краіне. Слуцкі Троіцкі манастыр пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай застаўся самым значным у краіне цэнтрам праваслаўя. Архімандритам сюды ў сане епіскапа быў назначаны Віктар Садкоўскі. На кароткі час - каля дзесяці гадоў - Слуцк з'яўляўся праваслаўным цэнтрам Рэчы Паспалітай. На разглядаемыя часы - 1770-1790-я гг. - прыходзіцца росквіт дзейнасці Слуцкай фабрыкі шаўковых паясоў, якой тады кіраваў сын Яна Маджарскага Лярон, за што Лярон Маджарскі атрымаў шляхецкае званне.

Дамінік Радзівіл

(4.8.1786 - 11.11.1813)

Унук "Рыбанькі" князь Дамінік Радзівіл нарадзіўся ў Бялай. Ён быў сынам Гераніма Вінцэнта Радзівіла (1759-1786) і княгіні Сафіі Турн-Таксіс. Калі меў пяць гадоў ад роду, яму дасталіся ў спадчыну ўладанні Карала Станіслава Радзівіла "Пане Каҳанку".

У выніку трох падзелаў (1772, 1793, 1795 гг.) Рэч Паспалітая знікла з палітычнай карты Еўропы. Яе тэрыторыю ўключылі ў свой склад Аўстрыя, Прусія і Расія. Раскіданымі па розных краінах аказаліся і ўладанні князя Дамініка Радзівіла. Большаясь яго земляў, у тым ліку і Случчына, заходзіліся ў Расійскай імперыі.

Для выхавання малалетняго княжыча Дамініка, які к тому часу застаўся без бацькоў і нагляду за яго землямі, былі назначаны трох апекуны, а па спаўненню паўналетецца ён прыняў прысягу і атрымаў званне камергера (старэйшы прыдворны ранг) пры двары рускага імператара. Сучаснікі ўспаміналі яго як прыгожага маладога чалавека, аднак адзначалі, што адукцыю ён меў даволі павярхойную, быў разбалаваны сваімі багаццямі і еўрапейскім бытам. Яго першая жонка - графіня Ізабэла Мнішак, другой стала Тэафілія Мараўская, ад якой нарадзілася дачка Стэфанія. Быў ад Тэафіліі Мараўской у князя таксама пазашлюбны сын Аляксандр.

У 1807 г., пасля перамогі рэвалюцыйнай Францыі над Прусіяй, Напалеон у прапагандысцкіх мэтах стварыў марыянетачнае Варшаўскае княства. Многія, пераважна маладыя патрыёты былі Рэчы Паспалітай, убачылі ў княстве пачатак адраджэння сваёй страчанай краіны і імкнуліся ў Варшаву. Быў сярод іх і Дамінік Радзівіл. На свае сродкі ён у 1810 г. стварыў і ўзначаліў у Варшаве кавалерыйскі полк. А ў 1812 г., калі пачаўся паход Напалеона ў Расію, разам з ім і Дамінік рушыў са сваім палком.

У рускім паходзе Радзівіл выступаў у складзе войскаў маршала Мюратата і змагаўся супраць 1-й рускай арміі Барклая дэ Толлі. Як адважны кавалерыст, карыстаўся аўтарытэтам нават у самога Напалеона. Вызначыўся ў баях пад Смаленскам, Мажайскам. Прыйшлося яму ўрэшце падзяліць лёс "непераможнай напалеонаўскай арміі" і адступаць. Прымай удзел у бітвах пад Лютцэнам, Дрэздэнам, Лейпцигам. Створаны ім польскі кавалерыйскі полк за часы "рускай кампаніі" амаль поўнасцю быў вынішчаны. У 1813 г. у Францыі пад месцам Гаўнаў ад атрыманых ран Дамінік Радзівіл памёр і быў пахаваны ў

Парызы. На ім скончылася старожытная нясвіжская галіна роду Радзівілаў.

За даволі кароткі тэрмін на мяжы стагоддзяў Случчына пазнала шматлікія перамены. На закаце Рэчы Паспалітай, у 1791 г. рашэннем сейма было ліквідавана Слуцкае княства, горад стаў цэнтрам Случарэчскага павету Навагрудскага ваяводства. А з лета 1792 г. ситуацыю ў Слуцку ўжо кантроліравала рускае войска пад началам генерала Ферзена.

На працягу студзеня-сакавіка 1793 г. Случчыну афіцыйна далу-

чылі да Расіі. Горад стаў павятовым цэнтрам у складзе Мінскай губерніі. Ствараліся новыя, у адпаведнасці з расійскім заканадаўствам, гарадскія і павятовыя органы дзяржаўной улады. Магдэбургскае права адышло ў мінулае. Тым не менш, уладальнікам краю і горада заставаўся Радзівіл. Паралельна з дзяржаўной дзейнічала і княжацкая адміністрацыя. Колькасьць чыноўнікаў павялічылася. Прывываўшыя з Расіі чыноўнікі дзівіліся захавашыміся ў добрым стане магутнымі абарончымі збудаваннямі Слуцка. Агульная ж колькасьць насельніцтва горада працягвала змяншацца. У 1800 г. было 3718 жыхароў. Цэрквы, прыходы якіх становіліся невялікімі, закрываліся, не стала Праабражэнскага манастыра. Да пачатку XIX ст. было восем дзейнічаючых праваслаўных цэркваў, гарадскі Ільінскі і Трайчанскі манастыры. Было трох (з іх два не дзейнічалі) каталіцкіх касцёлы і адзін кляштар, два пратэстанцкіх храмы і чатыры сінагогі.

Мяшчане адчувалі змены, у тым ліку і ў тым, што прыходзілася цяпер плаціць падаткі і ў дзяржаўную і ў княжскаю казну.

Вёску перамены кранулі ў 'большай ступені. Асабліва звярталі на сябе ўвагу падзеі, звязаныя з выбранецкімі вёскамі. Здаўна іх жыхары карысталіся шляхецкімі вольнасцямі. Але Дамінік Радзівіл у 1808 г. хацеў перавесці іх у разрад звычайных прыгонных сялян. З-за гэтага распачаўся канфлікт паміж вясковіцамі і ўладаром. Ад'езд Радзівіла ў Варшаву прыпыніў канчатковое рашэнне пытання. Але незадаволенасць слуцкіх мяшчан двайным падаткаабкладаннем і проблемы з выбранецкімі вёскамі стымулявалі і падштурхоўвалі працэс набыцця горада з прыватнай уласнасці ў дзяржаўную казну. Вырашэнне проблемы расцянулася на некалькі дзесяцігоддзяў і завяршылася ўжо пры іншых уладарах.

Стэфанія Радзівіл - Вітгенштэйн (1809-1832)

З лета 1813 г., калі вайна з Напалеонам вялася ўжо за межамі Расейскай імперы, і да 24 лютага 1814 г. на ўладанні Дамініка Радзівіла быў накладзены секвестр (забарона карыстання маёmacцю). Уладанні Дамініка ўрэшце былі падзелены паміж спадчыннікамі. Нясвіжчыну атрымаў пляменнік Антоній Радзівіл (1775 - 1833), дачка Стэфанія - быlyя Слуцкае і Капыльскае княствы і шэраг іншых тэрыторый. Спадчынныя права атрымаў і пазашлюбны сын Аляксандр (1808 - 1859), ад якога пайшла новая, галіцкайская галіна роду Радзівілаў. Пасля смерці князя Дамініка яго жонка ў другі раз выйшла замуж за рускага князя Чарнушова.

Уладальніца Случчыны княжна Стэфанія на той час была малалетній, за яе маёmacцю нагалядалі апе-

куны, а выхаваннем клапаціліся сам цар з царыцай. З асабістага дазволу цара ў 1828 г. адбыўся шлюб паміж княжной Стэфаніей Радзівіл і графам Львом (Людвігам Леонам) Вітгенштэйнам.

Указам Сената ў 1831 г. Слуцк з усімі даходамі прызначаўся за Стэфаніей Радзівіл-Вітгенштэйн, а слуцкі мяшчане прызначаліся вольнымі.

Новыя гаспадары Случчыны жылі за мяжой. Там у іх нарадзіліся сын Пётр і дачка Марыя. У Слуцку Вітгенштэйны не бывалі, гаспадарчымі справамі тут займаліся намеснікі. У 1832 г. ва ўзросце 23 гадоў княгіня Сафія памерла. З-за гэтай заўчастнай смерці, як адзначаў сучаснік, па гораду хадзілі розныя нядобрыя чуткі. А ўладальнікам горада і краю стаў граф (з 1832 г. князь) Леў Вітгенштэйн.

Леў Пятровіч Вітгенштэйн (1799-1866)

Леў Вітгенштэйн належыў да старадаўнягага германскага арыстакратычнага роду. Яго дзед падчас вайны трапіў у russkі палон і пайшоў на царскую службу. Бацька таксама служыў у царскім войску, стаў героем Айчыннай вайны 1812 г.

Пры Льве Вітгенштэйне ў 1834 г. нарэшце было вырашана пытанне з выбранецкімі вёскамі. Ix жыхары царскім урадам прызначаліся вольнымі, але павінны былі плаціць за карыстанне зямлём. При Вітгенштэйне скончылася і шматвяковая гісторыя прыватнаўладальніцкага горада Слуцка. Як вядома,

торг за яго пачаўся яшчэ ў 1803 г., але толькі ў 1846 г. горад быў выкуплены ў дзяржаўную казну.

У 1861 г. у Расейскай імперыі адмянілі прыгоннае права, вольнымі сталі і сяляне. Аднак, галоўным землеўладальнікам на Случчыне заставаўся Вітгенштэйн. З 1866 г. пасля смерці Льва Вітгенштэйна яго ўладанні перайшлі дзесяцям.

Сын Льва Вітгенштэйна Пётр Львовіч дзяцей не меў, таму пасля смерці, з 1887 г., яго частка спадчыны перайшла да сястры Марыі.

Марыя Львоўна Вітгенштэйн-Гогенлоэ

Княгіня Марыя Львоўна Вітгенштэйн жыла ў Германіі. Па веравызнанню была лютеранкай. Яна стала жонкай германскага князя Хлодвіга Карла Віктара Гогенлоэ (1819 - 1901), які займаў адказныя дзяржаўныя пасады і ўрэшце стаў імперскім канцлерам.

Ні Пётр Вітгенштэйн, ні Марыя Вітгенштэйн-Го-

генлоэ да Слуцка (пасля таго, як ад іх бацькі горад перайшоў у казну) ужо дачынення не мелі. На Случчыне з'яўляліся новыя землеўладальнікі, таму што і Вітгенштэйны, і Гогенлоэ патроху зямлю распрадавалі. Тым не менш, яны на працягу XIX ст. заставаліся буйнейшымі землеўладальнікамі на Случчыне.

Апошнія гаспадары і ўладальнікі - і Вітгенштэйны, і Гогенлоэ - не ўплывалі істотна на эканамічнае і культурнае жыццё Случчыны. Для іх яна ўжо была замежнай маёmacцю, у якой уладальнікі краю бачылі толькі крыніцу сваіх матэрыяльных выгод. Сам Слуцк на працягу XIX ст. усё больш і больш адставаў у эканамічным і культурным жыцці ад іншых буйных беларускіх гарадоў і на пачатку XX ст. ужо ўяўляў сабою патрыярхальну глыбінку. Гэта, аднак, спрыяла захаванню шматлікіх помнікаў старасвetchыны, што дазволіла даследчыкам на пачатку XX ст. гаварыць: "Слуцк - гэта горад-музей"

Слуцкі павет у другой палове XIX ст.

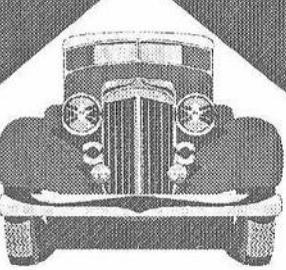
Случчына ў сярэдзіне 19 стагоддзя

Выкарыстаная літаратура

1. Белы А., Грыцкевич А., Казлоўскі П., Лысенка П., Іоў А., Штыхай Г.: - адпаведныя артыкулы ў "Энцыклапедыі гісторыі Беларусі", т. №№ 1-6, Мн. 1993-2003.
2. Багадзяж М.К., Галенчанка Г.Я., Масляніцына І.А. : - адпаведныя артыкулы ў энцыклапедыі "Асветнікі зямлі Беларускай", Мн. 2001.
3. В.І.К. Успаміны пра Слуцк. Гнёзна. 1905 (на поль. м.).
4. Белоруссия в эпоху феодализма. т.№1, Мн.1959.
5. Габрусь Т. Навошта каню крылы, або ўшанаванне Багуслава Радзівіла.// Спадчына,1993,№1.
6. Гаусман М.А. Исторический очерк г. Слуцка. // Минские губернские ведомости. 1878, №№8-12.
7. Геранім Фларыян Радзівіл. Мэмуары (Рэчы, якімі годнага магу забавіць госця ...) // Спадчына,№3, 2000 (Прадмова і пераклад В. Арэшкі).
8. Гісторыя Беларусі ў дакументах і матэрыялах. Мн.1934.
9. Глебов И. Город Слуцк. Исторический очерк. // Виленский календарь. 1905.
10. Грицкевич А.П. Слуцк. Мн. 1970.
11. Грицкевич А.П. Частновладельческие города Белоруссии в XVI-XVIII вв. Мн.1974.
12. Грицкевич А.П. Древний город на Случи. Мн. 1985.
13. Грыцкевич А.П. Найдасканаласць тутэйшая і еўрапейская.// Мастацтва Беларусі. №8,1991.
14. Грыцкевич А.П. Янычары ў Беларусі. // Новы Час, №6, 2003.
15. Живописная Россия. т.№3, Мн. 1993 (репр. изд. 1882).
16. Ішчанка С. Незабыўны Незабітойскі.// Культура. №37, 2001.
17. Каламайска-Саед М. Партрэты і помнікі старадаўнасці князёў Алелькавічаў у Слуцку. Інвентарызацыя Ю. Смалінскага 1904 г. Варшава. 1996.
18. Канановіч У.І. Случчына і напады крымскіх татараў. Зб. Случчына. Мінулае і сучаснасць. Вып.I Слуцк. 1995.
19. Кароткі У. Дзве Сафіі і Януш. //Маладосць. №7, 1990.
20. Коршунай А.Ф. Каментарыі у зб. "Помнікі мемуарнай літаратуры XVII ст." Мн. 1983.
21. Лысенко П.Ф. Туровская земля XI-XIII вв. Мн. 1999.
22. Любавский М. Областное деление и местное самоуправление Литовско-русского государства. М. 1892.
23. Мальдзіс А. Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя. Мн. 1982.
24. Масляніцына І.А. Багадзяж М.К. Слава і няслаё. Мн. 1995.
25. Нарбут А.А. Генеалогія князёў X-XV стагоддзя... М. 1995.
26. Нарбут А.А. Генеалогія князёў XVI-XVIII стагоддзя... М. 1991.
27. Насевіч В. Пачатак Вялікага княства Літоўскага. Мн. 1993.
28. Переписи войска Литовского. Литовская метрика. Петроград. 1915.
29. Сагановіч Г.М. Войска Вялікага княства Літоўскага ў XVI - XVII стст. Мн. 1994.
30. Слоўнік геаграфічны Карабеўства Польскага і іншых славянскіх земляў. Т.;№10, Варшава, 1889.
31. Троічанскі архів. Сб. Минская старина. Вып. 4. Мн. 1913.
32. Хадыка Т.В. Графічныя лісты Багуслава Радзівіла. // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. 1973, №2.
33. Хроніка Быхаўца. Летапіс панцырнага Аверкі. ПСРЛ.т.№32, М.1975.
34. Чаропка В. Уладары вялікага княства. Мн. 1996.
35. Чаропка В. Імя ў летапісе. Мн. 2003.
36. Шышыгіна-Патоцкая К.Я. Нясвіж і Радзівілы. Мн. 2002.
37. Яскевіч А. Высакародныя жанчыны Беларусі.//Культура. 2002, №9.

АВТОЭМАЛИ
павільон 47

г. Слуцк
ул. Гагарина 3-й ГК
т. 8 - 01795 - 20688

АВТОЗАПЧАСТИ
павільон 127

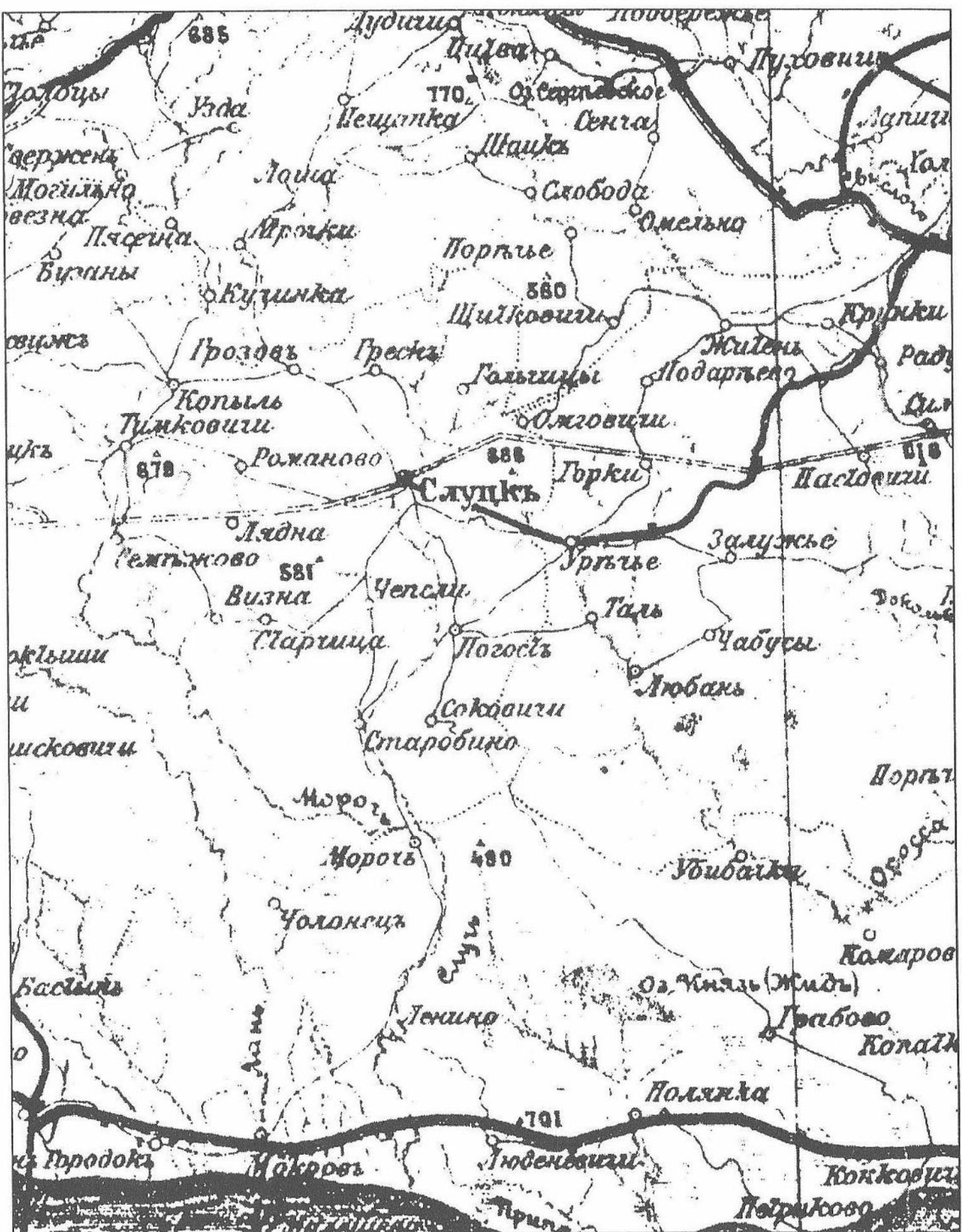
г. Слуцк
ул. Ленина 311
т. 8 - 01795 - 58208

СЕРТИФИЦИРОВАННЫЙ АВТОРЕМОНТ
легковых автомобилей и микроавтобусов.

Гарантия от 6 месяцев до 1 года

Слуцкий р-н, д. Весея, ул. Центральная, 9а
8(01795)91575 с 9⁰⁰ до 18⁰⁰ 8(029)6491207 с 7⁰⁰ до 22⁰⁰

Сертиф. BY/112 04.1.0 ОА 1269 Лиц. №62460/1018540 от 25.03.2004 г. выд. Слуцким Райисполик.

Случчына на карце 1915-20-х гг.

Уважаемые жители и гости Случчины!

Отделение ОАО “Белагропромбанк” приглашает Вас к сотрудничеству и предлагает Вам все виды банковских услуг:

- ПРИЕМ И ПЕРЕОФОРМЛЕНИЕ ДЕПОЗИТНЫХ ВКЛАДОВ НА САМЫХ ВЫГОДНЫХ УСЛОВИЯХ;
- ВЫПЛATA ЗАРПЛАТЫ;
- ВЫПЛATA ПЕНСИЙ С НАЧИСЛЕНИЕМ 20% ГОДОВЫХ;
- ПОКУПКА-ПРОДАЖА ИНОСТРАННОЙ ВАЛЮТЫ;
- ПРИЕМ ЛЮБЫХ ПЛАТЕЖЕЙ;
- ОПЛАТА УСЛУГ ОПЕРАТОРОВ МОБИЛЬНОЙ СВЯЗИ В ЛЮБОЙ ДЕНЬ НЕДЕЛИ;

Уважаемые держатели пластиковых карт “Белкарт”!

Наш банк предоставляет Вам возможность в любое удобное для Вас время:

- ПОЛУЧИТЬ ЗАРПЛАТУ;
- ОПЛАТИТЬ КОММУНАЛЬНЫЕ УСЛУГИ (оплату услуг можно осуществлять самостоятельно, без помощи кассира, в пунктах самообслуживания, установленных в офисе банка, и в каждом расчётно-кассовом центре нашего отделения или в банкомате);
- СОВЕРШИТЬ ПОКУПКИ в магазине №61 ТПУП “Восток” (бывший круглосуточный);
- ПОПОЛНИТЬ СВОЙ КАРТ-СЧЕТ;
- ПОЛУЧИТЬ ИНФОРМАЦИЮ О 14-ТИ ПОСЛЕДНИХ ОПЕРАЦИЯХ, СОВЕРШЕННЫХ ПО КАРТОЧКЕ;
- СМЕНИТЬ ПИН-КОД;

К Вашим услугам банкомат с круглосуточным режимом работы, расположенный в офисе банка.

Ждем Вас в Слуцке по адресам:

ОФИС БАНКА ул. Копыльская, 7	тел. 5 70 38
РКЦ № 1 ул. Тутаринова, 14	тел. 4 52 68
РКЦ № 2 ул. Ленина, 104	тел. 2 87 16
РКЦ № 3 ул. Головащенко, 6	тел. 4 50 41
РКЦ № 4 ул. Социалистическая, 142	тел. 4 81 95

Добро пожаловать в наш банк!

I. А. Ціткоўскі - выкладчык Слуцкай дзіцячай мастацкай школы, сябра грамадскага аб'яднання “Рэгіянальны асветніцкі цэнтр “Вытокі”. Займаецца гістарычным краязнаўствам, гісторыяй мастацтва Случчыны. Аўтар шэрагу матэрыялаў, друкаваных у мясцовай і рэспубліканскай прэсе, у гісторыка-дакументальнай хроніцы “Памяць. Слуцкі раён, Слуцк” (Мн. 2000-2001). Выдаў метадычную распрацоўку “Мастакі і ўмельцы”(Мн. 1995), даведнік “Помнікі архітэктуры Слуцка” (Слуцк. 1997), спецвыпуск “Інфа-Кур'ер, №6, 2003 “Храмы горада Слуцка. Мінувшчына і сучаснасць”. Удзельнік гарадскіх і рэспубліканскіх мастацкіх выстаў. Аўтар графічных работ, прысвяченых помнікам старажытнай архітэктуры Слуцка.

Аўтар тэкstu I. Ціткоўскі
Набор I. Ціткоўскі
Падбор ілюстрацый I. Ціткоўскі
Вёрстка А. Дастанка

інфа **KUR'ER**

Адрес рэдакцыі: вул. Камсамольская, 1
223610, г. Слуцк, тэл. 2 09 04
Для піsem: 223610 г. Слуцк а/c 53
Заснавана ў сакавіку 2001 года

Пасведчанне аб реєстрацыі №1586 ад 02.03.01

Заснавальнік:
Сяргей Станкевіч
(галубы родастэр)

Рэдакцыйная колегія:
Сяргей Багданович
Сяргей Станкевіч
Ігар Ціткоўскі

Заказ № 2642

Надрукавана ў Слуцкай узбуйнай друкарні

Адрес друкарні - вул. М. Багдановіча, 7, 223610, г. Слуцк.

Тыраж - 800 экз.

Аб'ем выдання - 2 умоўна друкаваныя аркуны

Подписаны ў друк - 2.07.2004